Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гаранз

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 ФЕВРАЛЬ 8
Үбэлэй түрүү шара бар нарын 9
СРЕДА
Гарагай 4
№ 24 (19118)
Газетын сэн. Хэлсээтэ сэн.

Правительствын хүдэлмэриин долоон хоног

Республикын Правительствын Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов зүблөө үнгэргэлдэриингөө долоон ахидбэ. Россин Федерацийн Сутлаанай Федеративнай Советэдэй хүдэлмэриин захаяа Президент Москва нииндэбэ. Россин Правительствын түрүүлэгшэнэртэй, Россин Федерацийн министерствын албан зургаануудыг бэлэрилэгшэдтэй уулзаална.

Россин болон архитектурын министерство февраль дэ республиканска зүблөө үнгэргэжэ, урда жэлэй барилгын хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые хаража үзэхэ, тэрэнэй ажал ябуулгые тогтуурилгаа болгохо хэмжээнүүдые тодорхойлхо байна.

Зөөри эрхилхэ талаар гүрэнэй комитет зөөри эрхилхэ талаар городской болон районно комитедүүдэй түрүүлэгшэнэртэй, харин олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй ба полиграфиин талаар комитет аймагуудай типографинуудай директорнүүдэй болон аймагай газетэнүүдэй редакторнуудай семинар-зүблөө энэ үдэр үнгэргэхэ юм.

Залуушуулай хэрэгүүдэй, туризмын, физическэ культурын ба спортын талаар гүрэнэй комитет республика дотор залуушуулай политика бэелүүлхэ талаар залуушуулай таһагуудые даагшанартай, районуудай ба городуудай физкультура болон спортын комитедүүдэй түрүүлэгшэнэртэй семинар-зүблөө февралиин 9—10-да зарлана.

Хуулиин наһа гүйсөөгүй залуушуулай дунда гэмтэ ябадал гаргалгые һэргылхэ талаар дотоодын хэрэгүүдэй городской болон районно таһагуудай инспекторнүүдэй семинар-зүблөө эдэ үдэрнүүдтэ эмхидхэхэ юм.

Правительствын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **М. А. Спасов** Байгалай талаар правительственна комиссиин ээлжээтэ заседани үсэгэлдэр үнгэргэбэ. Экологиин асуудалнуудаар районно комитедүүдэй түрүүлэгшэнэртэй зүблөө февралиин 10-да хэжэ, хүдэлмэриин жэлэй дүнгүүдые согсолхо байна.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо **А. Н. Жильцов** хубиин асуудалнуудаар хүн зонтой февралиин 8-да уулзаха. СНГ-гэй гүрэнүүдтэ туһаламжа үзүүлхэ программаар Европын холбооной делегацитай хүдэлмэри энэ долоон хоногто үнгэргэдэхөөр хараалагдана

Түлишөөр, дулаагаар электрын эльшэ хүсөөр хангалгын асуудалнуудаар дары түргэн хүдэлмэри ябуулжа байдаг комиссиин ээлжээтэ зүблөөн промышленностиин министерствэдэ мүнөөдэр үнгэргэгдэхэ.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

Буряад Республикын Арадай Хуралда

ОЛОНИИТЫН ХАБААДАЛГАТАЙГААР

Республикын өөһэдыгөө хүтэлөөн дээрэ нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэдэ хабаатай хуулинуудай проектнүүдые бэлдэлгэдэ хамтын хүсэ хэрэглэхэ тухай хөөрэлдөөн болобо. Зүблөөнэй шиидхэбэреэр хүдэлмэришэ 5 бүлэг бии болгогдобо. Шэнэ Хуулинуудай проектнүүдые эдэ бүлэгүүд бэлдэжэ эхилхээр уялгалагдаба.

Нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэ тухай хуулинуудые бэлдэлгэдэ эрдэмтэд, олониитын политическэ партинууд болон хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд хабаадаха юм.

Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар комитедтэ һаяхан нэгэ эхэнэр хүбүүгээ хойноо дахууланхай орожо ерэбэ. Эхэ хүбүүн хоёрой һанаагаа зобонги байһаниинь элихэн харагдажа байгаа һэн.

— Андрюшын алба хэдэг полк Чечня худар эльгээгдэхэнь гэжэ мэдэһэн эхэнь Екатеринбург хото ошожо, хүбүүгээ тэндэһээ абаад ерэшэнэн байба. Улаан-Удэ ерээд, хүбүүемни зугадагша гэжэ нэрлэхэдээ болохо, сэрэгэй албанһаа зугадагшадта тусхай статья бии юм гэжэ ойлгожорхёо бшуу. Сэрэгэй прокуратурада ошожо, тайлбари үгөө. Хүбүүгээ сэрэгэй албанда ябахыень хорино бэшэб, Чечняһаа ондоо алба хэг лэ гэжэ тэрэ эхэнэр хэлэһэн байна.

— Сэрэгэйнгээ частьда бусаг гээд прокуратурада хэлэбэ. Би тэрэ дайнда хүбүүгээ эльгээхэ аргамни угы, — гэжэ Арадай Хуралай комитедтэ ерэһэн зорилгоёо элирхэйлбэ. — Андрей өөрынгөө частьда ошохо дурагүй. Зүблөөл заабари абахаяа ерэбэлди.

Андрей Л. Гусиноозерск шадархи полкдо алба хэжэ байһан юм. Тэндэһээ тус полк Ураалай сэрэгэй округто эльгээгдэнэн, удаань Чечен Республика худар эльгээгдэнэн байгаа.

— Би сэрэгэй албанһаа арсанагүйб. Тус полкдо алба хэхэгүйб, — гэжэ Андрей мэдүүлбэ.

Үнэхөөрөөшье, нимэ ушарта яаха ёһотой юм? Сэрэгшэдэй журам, сэрэгэй тангариг, сэрэгшэ алба хэхэ газараа өөрөө шэлэхэ эрхэгүй гэхэ мэтэ зүйлнүүд байха. Нимэрхүү зүйлнүүдые хараада абаха дурагүй һаа, уголовно харюусалгада хабаадуулагдажа болохо байна ха юм. Гэхэ зуура Андрейн алба хэдэг полк Чечня шадар байрланхай, дайн байлдаанда хабаадажа болохо байна ха юм. Тиимэһээ алба хаагша Андрейн, мүн тэрэнэй эхын һанаагаа зобохонь ойлгосотой юм бэзэ.

Эндэ дурдагдаһан ушар ори ганса баримта бэшэ. Чечня худар эльгээгдэнэн сэрэгшэдэй «зугадаһан» ушарнууд үшөөл бии байха. Арадай Хуралай комитедэй гэшүүд иимэ ябадалда тодо харюу үгэхэ аргагүй байба. Тиимэһээ Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшэ Н. П. Линейцев республикын военкомадай, Улаан-Удын гарнизоной, сэрэгэй прокуратурын хүдэлмэрилэгшэдые уриха баатай болоо һэн.

— Гусиноозерскһоо Чечен Республика эльгээгдэнэн полкһоо 7 хүн зугадаа гэжэ мэдэнэбди, — гээд республикын военкомадай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ А. С. Круглов мэдээсэбэ.

— Алба хэжэ байһан частьдаа ошогты гэжэ сэрэгэй албатанда хэлэдэгби. Заримдаа ондоо частьда эльгээдэгбди, — гэжэ тэрэ хэлээ һэн.

—Уголовно харюусалгада мүнөө дээрээ хабаадуулаагүй байнабди. Шалтаггүйгөөр частьһаа зугадаһан хүбүүд нэгэ жэлһээ табан жэл хүрэтэр, заримдаа 8 жэл хүрэтэр эрхэеэ хаһагдажа болохо юм, — гээд тэрэ нэмэбэ.

Зарим алба хаагшад бэдэрэлгэндэ оронхой гээд хөөрэлдөөнэй үедэ элирбэ. — Алба хэхэ дурагүйшүүлдэ сэрэгэй сүүдэй шиидхэбэри хэрэгтэй, — гэжэ уригдаһан хүнүүд мэдүүлбэ.

Чечен Республика худар эльгээгдэнэн сэрэгшэд соохоо манай нютагай хоёр хүбүүн шархатанхай. Чечняда байгшадай һайн дуранай туһаламжа болгон, элдэб юумэн февралиин 10-да самолёдоор эльгээгдэхээр хараалагдана. Тус туһаламжые солдадай эхэнүүдэй комитедэй, Правительствын, Арадай Хуралай түлөөлэгшэд үдэшэлсэжэ ошохо юм гээд хөөрэлдөөнэй үедэ элирбэ.

ЗУГАДАГША ГЭЖЭ НЭРЭЛЭГДЭБЭ

ГАГШАДТАЙ УУЛЗАЛГА

Хуралай депутатбадахи сессиин һүүгагшадтайгаа уулзыг үнгэргэжэ эхилай Хуралай эллссиин баталан абадхэбэринүүд тухай, дэлмэри тухайгаа д тоосоно.

Федор Самаев үүдтэ Ахын аймагшадтай уулзана. раар — Сагаалгазонно тэрэ амарүн бурханай налгануудые үнгэр-

Хуралай Түрүү- Н. Семенов Улаанбоор бүтээлгын заводой, 2-дохи ТЭЦ-эй коллективүүдтэ ошожо, һунгагшадтай хөөрэлдэбэ. Республикын парламентые толгойлогшо предприятинуудай ажал хэрэгүүдээр һонирхоо.

Мотоор бүтээлгын заводойхид арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилэн гаргажа эхилэнхэй. Энээниень нүхэр Семенов һайшаагаад, туһаламжа үзүүлхэ арга бэдэрхэ тухай хөөрэлдөө.

2-дохи ТЭЦ-эй коллектив байгша онойнгоо үбэлжэлгые урагшатайгаар үнгэргэхэ тухайгаа мэдүүлээ.

ПАРЛАМЕНТДА ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ БОЛОБО

Республикада сэдэй асуудалнуудые да зүбшэн хэлсэгые Арадай Хуралгадаа нэбтэрүүлгэ байнхай.

Хуралай Экономикийн талаар худалдаа наймаа-үүдые парламентда байгша оной февралиин тэн багаар зүбшэн хэлсэхэ гэһэн шиидхэбэри абаба.

Мүнөө депутадууд худалдаа наймаанай һалбариин байдалые шудална, худалдаа наймаа һайжаруулха талаар һанамжа, дурадхалнуудые согсолжо байнхай.

В. БАДМАЕВ.

Зоной сэдьхэл зобооно

ЮУНЭЙ ТҮЛӨӨ ХҮБҮҮДНАЙ ХОСОРНОБ?

Үнэхөөрөө, юунэй түлөө? Нэгэ гүрэнэй эрхэтэд аад лэ чечен, ород, буряад болон бусад олон үндэһэ яһанай хүбүүд энэ муухай дайнда бэе бэеэ алаха баатай эрхэ байдалда табигдаад байна бшуу. Тэдэ газар, уһаяа буляалдана бэшэ, эхэ, эсэгэеэ бэе бэеһээ аршална бэшэ! Дээдэн тушаалтад сасагаа хубаажа ядахадаа манай хүбүүдэй ами наһые хайрлангүйгөөр хүсэнэндөө хүрэхые оролдоно бшуу. Тиихэдэнь бидэ, түрэлхид, абяагүйхэн һууха эрхэгүйбди.

Чечен Республикада дайнай эхилһэнһээ хойшо алишье талаһаань гээлтэнүүд үдэр бүри олошорно. Манай эндэһээ эльгээгдэһэн полк һаяханай байлдаануудта хабаадалсажа захалаа, гэбэшье шархатаһан хүбүүд бии гэхэнээ байха Түнхэнэй нэгэ сэрэгшэ дайнда унаа гэһэн мэдээн ерэжэ, бултаниймнай сэдьхэлдэ үйдхар гашуудал түрүүлбэ. Тэндэ тулалдажа байһан хүбүүдэй түрэлхидтэ энэ мэдээн ямар аймшагтай байгааб гэжэ ойлгосотой.

Дайн гээшэмнай дайн лэ ха юм даа. Эндэ шархатаһан, алуулһан хүнүүд заатагүй байха. Тиимэнээ энэ дайн шуһа адхангүйгөөр үнгэрхэ гэжэ һанаха бэшэ хадаа, шадаал һаа, түргөөр тэрэниие түгэсхэхэ, арсалдаа та асуудалые ондоо аргануудые ологло шиидхэхэ гэһэн эрилтэ дээдын тушаалтадай урда хэды дахин табигдаа. Гэбэшье тэдэ арадайнгаа, сэрэгшэдэй түрэлхидэй эрилтэнүүдые тооногүй гээшэ ха.

Харин бидэ аргаяа барахадаа дайнда ябаһан хүбүүдтээ хубсаһа хунар, эдеэ хоолой зүйлнүүдые, эм дом, тамхи гэхэ мэтые суглуулжа эльгээел гэжэ республикынгаа зондо хандаа һэмди. Тэрэ гэһэнһээ хойшо хүнүүд энэ-тэрэ юумэ суглуулжа, яһала асаржа байнхай. Предприяти, эмхи зургааануудта мүн лэ иимэ гуйлтатай бэшэгүүд эльгээгдэнхэй.

Аптекэнүүдэй управленииһээ З. В. Тармаева манда хонходожо, медикаментнүүдые һаяар асархабди гэжэ хэлээ. Тиихэдэ Бэшүүрэй аймагайхид февралиин 9-дэ сэрэгшэдтэ хэрэггэй зүйлнүүдые асараа һаа, гээгдэшэхэгүй гүбди гээд хонходоһон байна. Гадна хүнүүд ами аминдаа шадал соохоноо юумэ суглуулжа, сэрэгшэдтэ туһалхые оролдоно. Жэшээлхэдэ, үсэгэлдэр П. А. Панова хүгшөө нэгэ эхэнэртэй хамта олон дабхар байрынгаа айл бүхэндэ орожо суглуулаад, мылэ, тамхин, конфетэ гэхэ мэтые даажа ядатараа абажа ерээ һэн. Тиихэдээ «хүн юумэ үгэхэшье һаа, сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хорооной байрые бэдэржэ ябахаяа залхуурна» гэжэ хэлэбэ. Тээд иимэ зоной манда хонходоо һаань, ошоод асархада болоно ха юм. Үшөө нэгэ Н. Е. Лопарева гэжэ буряад хүгшөө элдэб янзын хүрпээ суглуулжа, ноохон бээлэйнүүдые нэхэжэ асараа.

Дайн дажарай бухы бэрхэшээлнүүдые урдань дабажа гараһан иимэ хүгшэдэй хүбүүдтэмнай үнэн зүрхэнһөө туһалхаяа оролдоходонь баяр баясхалангай һайхан мэдэрэл досоошни түрэдэг. Баарһад, эдэ хүгшэдэй пенси хоолойгоо тэжээхэдэнь арай-щамай хүрэнэ ха юм. Гэбэшье тэдэ бухы наһаараа бэеэ гамнангүй ажаллаад, бага тэдхэмжэ абанабди гэжэ гүрэн түрээ хараажа һуухын орондо, ойлгогдошогүй шалтагаар боложо байһан дайнда ябаһан сэрэгшэдые хайрлаха уужам һайхан сэдьхэлтэй байна ха юм.

Тиихэдэ афган дайнда хабаадагшад тон эдэбхитэйгээр туһална. Гэхэтэй хамта «Афганистанай дайн энэ дайнда орходоо һураггүй хүнгэн байһан юм» гээд тэдэ онсолно. Гайхалтай бэшэ гү? Заримашуул сэрэгшын нэрэ дээрэ баһа посылкануудые асарна. Тиигээд лэ Шэтэдэ, Улаан-Удэдэ, Эрхүүдэ суглараһан олониитын энэ туһаламжые һаяар тусгаар самолёдоор Чечня руу эльгээхэбди.

Манай эндэһээ эльгээгдэһэн хүбүүдэй гурбан эхэ һаяа болотор Моздогто байһан аад, бусажа ерээ. Түрүүшээр тэдэ Грозный ошодог, энэ-тэрэ юумэ сэрэгшэдтэ абаашадаг, мүн бидэндэ саг үргэлжэ үйлэ хэрэгүүд тухай мэдээсэжэ байдаг һэн. Тээд һүүлэй үедэ Грозный руу оруулхаяа болиходонь бусаха баатай болоо. Россин элдэб нютагуудһаа ерэһэн түрэлхид тэндэ олон гэжэ тэдэ хөөрэнэ.

Тиихэдэ манай полкһоо хэдэн сэрэгшэд элдэб шалтагаар Екатеринбургда үлэнхэй. Зариманиинь хэнээлтэдэ хүртэһэн, бусадынь үбшэлһэн байгаа ха. Тэдэнэй хуби заяае һаяар шиидхэхэ шухала. Гадна тэрьедэһэн сэрэгшэд бии. Хубүүдэйнгээ тэрьедэжэ ерэшэһэн байгаа һаань, гурбан үдэрэй туршада нютагайнгаа сэрэгэй комиссариадта заатагүй дуулгаха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, удаан нюужа байгаа һаатнай, хүбүүндэтнай муу болохо. Харин саг соонь комиссариадта хандабал, энэ асуудал зохихо соонь шиидхэжэ болоно.

Манай эндэһээ сэрэгшэдэй бүхэли полк болон дотоодын сэрэгүүдэй түлөөлэгшэд мүнөө Чечнядахи дайнда хабаадалсажа байна гээшэ. Тээд сэрэгшэд болон дотоодын гурим сахигшадые үшөө эльгээхээр бэлдэжэ байнхай. Иигэжэ хойно хойноһоонь хүбүүдээ ябуулжа байхагүйн тула сэрэгшэдэй эхэнүүд, манай олониитэ Чечнягай дайе болоулха, сэрэгшэдые гэр гэртэнь бусаахя гэһэн эрилтэтэйгээр манай республикын Правительствын, Парламентын байшангуудай урда февралиин 7-һоо хойшо үдэр бүри пикет табиха гэжэ шиидээ.

Н. ШАГДАРОВА,
Буряад Республикын сэрэгшэдэй эхэнүүдэй хорооной президиумэй гэшүүн.

ЗАЛУУШУУЛАЙ ПРОГРАММА АБТАБА

Буряад Республикын Правительствын Президиумэй ээлжээтэ заседани дээрэ «Буряадай залуушуул» гэһэн республиканска программа баталагдан абтаба. Залуушуулай хэрэгүүдэй, туризмын, физическэ культура болон спортын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ С. В. Мантуров энэ асуудалаар элидхэл хэһэн байгаа. Россин Правительствын гэшүүн, Россин Федерацийн Спортын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо М. Г. Антонов энэ заседанида хабаадажа, үгэ хэлээ.

Үдэшэниинь республикын газетэнүүдэй, телевидени ба радиогой журналистнуудтай М. Г. Антонов пресс-конференци үнгэргэбэ. Журналистнуудай асуудалнуудта харюусахынгаа урда тээ орон дотор залуушуулай политикын талаар хэрэг байдалай ямар байһан тухай Михаил Григорьевич тобшохоноор хөөрэбэ. Сэхыень хэлэхэдэ, дэлхэйн олохон үгрэнүүдтэ залуушуулай политикада ехэ анхарал хандуулагдадаг. Жэшээнь, 1937 ондо Францида залуушуулай программа зохёогдоод, амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байдаг. Харин манай Россида иимэ программа 1985 ондо абтаа һэн. Федеральна залуушуулай политика жэл урда тээ зохёогдоһон байгаа. Энэ хуулиин акт 14 пунктһаа бүридэдэг. Социально-экономическа политикада залуушуулай асуудалда анхарха, тэдэнэртэ гэр байра бариха, һурагшадай зунай амаралтые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, кадрова политика бэелүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдана. Иимэ политика бэелүүлхын тула хуули баталан абаха, эмхидхэлэй асуудалнуудые шиидхэхэ, мүнгэ зөөреэр туһалха гээшэ тон шухала удха шанартай.

Россин залуушуулай программа бэелүүлхын тула манай ороной Правительство 187 миллиард түхэриг һомолхые хараална. Россин республикануудта, хизааарнууд болон областьнуудта Залуушуулай хэрэгүүдые эрхилдэг министерствэнүүд, комитедүүд байгуулагданхай. Тиин мүнөө тэдэ энэ программа бэелүүлхын тула ажал ябуулжа байна.

Залуушуулай хэрэгүүдэй, туризмын, физическэ культура болон спортын талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ С. В. Мантуров, тэрэнэй орлогшо Б. Д. Цыдыпов үгэ хэлэхэдээ, «Буряадай залуушуул» гэжэ республиканска программые 1995—1997 онуудта бэелүүлхын тула 11.338 миллиард түхэриг хэрэгтэй болохо байна гэжэ түрүүлэгшэ тэмдэглээ. Залуушуулай ажабайдалда, һуралсалда, ажал хэрэгүүдтэ хабаатай асуудалнуудые комплексноор шиидхэхэ шухала.

Пресс-конференциин түгэсхэлдэ журналистнууд «Чечняда боложо байһан дайн байлдаан тухай ямар һанамжатай гээшэбта?», «Россин залуушуулай программада сэрэгшэ залуушуул тухай зүйл бии гү?», «Буряадай залуушуул» гэжэ программа ямар юумэндэ үндэһэлнэб?», «187 миллиард түхэриг һөө манай республикада хэды шэнэ эннинь таһалагдажа үгтэхэ хаб?», «Үхибүүдтэ үгтэдэг тэдхэмжэ 17 мянган түхэриг һөө дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана гү?» гэхэ мэтэ асуудалнуудта М. Г. Антонов харюусахадаа, Чечнядахи дайн дажар минии һанаанда тааранагүй, эндэ хохидогшодто энэрхы сэдьхэлэй туһаламжа үзүүлэгдэхэ ёһотой, тусхайлбал, Брянска областиин хүн зон эдеэ хоолой зүйлнүүдые, хубсаһа хунар суглуулжа, хөёр самолёдоор эльгээгээ гэжэ мэдүүлбэ. Сэрэгшэ залуушуулда хабаатай зүйл бии, эндэ патриотическа хүмүүжүүлгэдэ гол анхарал хандуулагдана. Мүнөө хүүгэдтэ үгтэдэг тэдхэмжын хэмжээе дээшэлүүлхэ тухай асуудал Россин Гүрэнэй Дүүмын зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаха ёһотой гэжэ Михаил Григорьевич тэмдэглэһэн байна.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Ахалагша хонишон Ольга Кирилловна Айдаева наһанайнгаа хани нүхэр Григорий Халбаевичтаяа 27 жэл Зэдын аймагай Ленинэй орденто Борьёогой совхоздо хүдэлжэ ябана. Сагаан-Хүтэлдэ ажалай ветеранай отара оршодог. Тус ажахын мэдээжэ хонишод мүнөө 702 толгой эрье харууһална. Тэдэнэр үнгэрэгшэ жэлдэ толгой бүриһөөнь 4 килограмм нооһо хайшалжа тушааһан юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша хонишон О. К. Айдаева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ШАЖАНАЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЭДТЭЙ УУЛЗАЛГА

Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семенов шажан мүргэлэй түлөөлэгшэдтэй февралиин 3-да Правительствын байшан соо уулзаба.

Еши-Лодой римбүүшэ, Россин Буддын шажантанай түбэй захиргаанай түрүүлэгшэ, хамба-лама Чойн-Доржо, Цэдэн-Дамба, Ивалгын дасанай шэрээтэ Дашанима, Ородой үнэн алдартын шажанай Шэтын ба Забайкалиин епархиин Буряадай округой дээдын тушаалта эсэгэ Игорь Арзуманов, Улаан-Удын Нангин Вознесениин сүмын шэрээтэ эсэгэ Геннадий Комаров, Эгэтын дасанай шэрээтэ Доржо лама, ЗММК-гай дуганай «Дхарма» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Нимажаб лама, Буддын шажантан-хара зоной нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Д. С. Цынгеева гэгшэд уулзалгада хабаадаа.

Л. В. Потапов, М. И. Семенов уулзалгада ерэгшэдые амаршалаад, шажанай эмхи зургаануудай, һүзэгшэдэй мүнөө үедэ дүүргэдэг һайн һайхан үүргые онсолон тэмдэглээд, республикын дээдын засагай эдэ эмхи зургаануудтай саашадаа эрхилхэ харилсаануд тухай хараа бодолнуудаа элидхэбэ.

Харюудань хамба лама Чойн-Доржо, отец Игорь Арзуманов, Доржо лама, Д. С. Цынгеева гэгшэд үгэ хэлээ.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ. Б-Н. Жамбалов: «Хүтэлбэрилэгшэд ойлгохо ёһотой». Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо. Г. Дашацыренов: «Дайнай үеын бэшэгүүд». Жэлэ? дүнгүүд юу харуулааб? В. Цыренов: «Олоной ороллолгын ашаар». Т. Цыренова: «Ажалгүйшүүлэй, тоо олошорно».

3-дахи нюурта. «Гэсэр»— Түб Азиин эрдэни зэндэмэни. М. Хомонов: «Дэлхэйн томо үльгэрнүүдэй нэгэн».

Уран зохёолшо ба үе саг. Б. Жанчипов: «Албан ажалайнгаа хажуугаар». Бата-Мунхэ Пурбуев: «Шог ёгто үзэгдэлнүүд». Уншаа, дуулаа һэн гүт?

4-дэхи нюурта. Соёлой һонин. Спорт. Зурхай-95. «Найдал түрүүлмэ жэл мандаба».

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭД ОЙЛГОХО ЁЊОТОЙ

Правительствын ябуулжа байһан экономическа политика колхоз, совхозуудта гансал һандаралга, дорой-толго, хохидол асараа гэхэдэ, ехэшье аймшагтай муу юумэ хэлэһэн болохогүйл ёнотойбди. Ушарынь гэбэл, дотаци багаар үгтэнэ, хүдөө ажахыда үйлэдбэрилһэн продукциин сэн даншье бага ха юм. Энээн дээрэһээ аймагай ажахынуудта һү үйлэдбэрилгын хэмжээнэй эрид доошолһониинь эли ааб даа.

Урдань эгээл олзотой гэжэ тоологдодог байһан хонин ажал, мүнөө болоходо, ямаршье олзо оршо үгэнэгүй. Колхоз, совхозууд хонидойнгоо нооһо гол түлэб коммерческэ эмхинүүдтэ худалдана. «Улаан-Удын нарин сэмбын мануфактура» гэдэг акционернэ бүлгэм нооһоной сэнгэй 30 процентыень үгөөд, бэшыень нооһо эд болгожо худалдаһанайнгаа һүүлээр үгэхөөр дурадхана. Теэд энэнь бидэндэ тааранагүй.

Аймагай ажахынуудай үри шэринь 1.660.000 мянган түхэриг түрөө. Тиихэдэ гансахан анха түрүү ябаһан үүлтэртэ мал үсхэбэрилдэг «Комсомольскийн» совхоз 523 миллион түхэриг мүнгэ үритэй. Электрын эльшэ хүсэ хэрэглэһэнэй, техникын запас хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаһанай, түлишэ-тоһодолгын зүйлнүүдэй түлөө, Пенсиин жасада гэхэ мэтээр ехэ үритэй болоод байнабди. Аймагай ажахынуудай мүнгэн сангай талаар ядаруу байдалда орооһон тухай олон юумэ хэлэһэнэйшье үлүү байжа болохо. Юундэб гэхэдэ, энэмнай ганса манай аймагта тохёолдооһон байдал бэшэ.

Тиибэ-яабашье мүнөө Яруунын ажахынуудмалай үбэлжэлгые муу бэшээр үнгэргэжэ байна. Үбэлэй үедэ малайнгаа эдихэ хүсэд хүрэхэ тэжээл олонхи ажахынууд хүсэд бэлдэх юм. Жэшээлэн хэлэбэл, малай условно толгой бүхэндэ «Үльдэргэ» колхоздо — 10,5; «Дружба»—11,3; «Юбилейный» кооперативта —11,8 центнер тэжээлэй единицэ болохо үбһэ хоол хүртэнэ. «Комсомольский», Тулдуунай, Шэрэнгиин совхозууд һолоомо һошо яһала нөөсэлжэ абаа. Гэбэшье нёдондоной байгаалиин сагай уларилһаа гэхэ гү, аймагай зүүн тээ оршодог ажахынуудта тарыан муу ургаа, гандаа. Шэрэнгиин, Тулдуунай, Инсэнгын, «Целинный» совхозууд малда эдюулхэ тарыа талха абажа шадаагүй, энээнһээ уламжалан, үрэһэ хүрэнгэшье хүсэд бэлдээгүй. Харин Яруунынь баруун тээхи ажахынууд — «Дружба», «Победа», «Үльдэргэ» колхозууд, Эгэтын, «Юбилейный» совхозууд энэ талаар бараг һайн байдалтай гэхээр.

Мүнөө худөөгэй ажахынуудта зоной ехэ забда сүлөөгүй худэлхэ хаһа ороод байна. Хонидой түлэг абаха, хабарай тарилгада бэлдэхэ гэхэ мэтэ илангаяа іхарюусалгатай худэлмэриинүүд эхилээ. Үнгэрэгшэ январиин һүүлшын удэрнүүдтэ аймаг соо 1700 хурьгад абтаад байгаа. Эгээл олон хурьгад «Дружба» колхоздо (1700 гаран), «Юбилейный» кооперативта — 500 хурьгад абтаа. Олонхи ажахынуудта малшадай энэ харюусалгатай худэлмэриин хаһада һайн бэлдэхэлтэй байһыень декабриин хуушаар үнгэргэгдэһэн ажахынуудай хоорондохи шалгалта харуулаа. Тусхайлбал, «шаргаяа зун бэлдэхэ» гэдэгтэл, «Үльдэргэ», «Победа», «Улаан Туйа» колхозууд өөһэдтөө хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэ эртөөнһөө бэлдэжэ шадаа. Эдэ ажахынуудта тус тустань яһала ехэ үрэһэ хүрэнгэ бэлдэгдэнэн байна. Шэрэнгиин, Тулдуунай, Инсэнгын, «Комсомольский»; «Целинный» ажахынууд зүнай эхиндэ болоһон ган гасуурһаа уламжалан, хүсэд хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэ бэлдэжэ шадаагүй. Тиихэдэ үрэһэтэй ажахынуудсоохоо «Үльдэргэ», «Победа» колхозуудай үрэһэн һайн шанартай гэжэ шалгалта харуулаа. Бүхыдөө 4310 тонно үрэһэн бэлдэгдэнхэй. Теэд энэнь бага, үшөол 2910 тонно үрэһэ худалдажа абахаар хараалагдана.

Хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ техникэсэ олохон ажахынууд һаял бэлдэжэ эхилээ. Нёдондо аймаг соо 10 гаран шэнэ техникэ абтаһан байна. Мүнөө жэл тиимэ арга боломжо үгы: шэнэ техникэ абалгада лизинговэ кредит үгтэхэ тухай правительствын шиидхэбэри баталагдаха гэжэ найданабди. Тиибэ яабашье, ажахынууд хуушан техникэеэ, запас хэрэгсэлнүүдээ заһабарилжа эхилэнхэй. Ганса нэгэ анзаһан 17 мянган түхэригтэ. Ажахы бүхэндэ хэды шэнээн анзаһан, мүн бэшэшье запас хэрэгсэлнүүд хэрэгтэй болохоб? Эдэ бүгэдэһөө тоолон гаргахада, запас хэрэгсэлнүүдые абаха 50 миллион шахуу мүнгэн хэрэгтэй болохо байна. Тоһодолготүлишын материалнуудаг ажахынуудта баһал дутаалдана. Тарилгада 80—100 тонно солярка хэрэглэгдэхэ юм. Теэд эдэ бүгэдые абаха гэхэдэ, мүнгэн үгы.

Бүхы юумэн хуу муу гэжэ яахаб? Бараг һайн юумэшье байхал даа. Ажахы бүхэн өөрын магазинтай болонхой. Тэндэ нэгэ бага хямда сэнгээр талхан, мяхан, саахар гэхэ мэтэ эдеэ хоолой шухала зүйлнүүд наймаалагдадаг юм. Аймаг соогоо бүхы талаараа түрүү ябаһан «Үльдэргэ» колхоздо (түрүүлэгшэнь Л. Д. Цыбикжапова) энэ талаар ехэ худэлмэри хэгдэнэ. Колхозой гэшүүд 1994 онойнгоо дүүрэтэр мүнгэ салингаа абанхай. Эндэ өөрын пекарни бии, өёдолой цех худэлгэгдэдэг. Цехтэ өёгдоһон ажалай хубсаһан, матрацууд гэхэ мэтэ хямдаар худалдагдадаг юм.

Тиихэдэ «Победа», «Дружба», «Үльдэргэ» ажахынуудхамтаржа тээрмэ худалдан абаа. Мүнөө дээрээ тэрэниие тодохо худэлмэри ябуулагдана. Хүндэ байдалһаа гараха иимэрхүү арга боломжонуудые олоогүй һаа, ажамидархань хэсүү гэжэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ойлгохо ёнотой болоно.

Б-Н. ЖАМБАЛОВ,
Яруунын аймагай худөө ажахын управлениин начальник.

Жэлэй дүнгүүд юу харуулааб?

ОЛОНОЙ ОРОЛДОЛГЫН АШААР

Урданайхидал адли, эгээл энэ үедэ жэлэй дүн согсолжо, тэды шэнээн ехэ тарыа, тэжээл хуряажа абаабди, адууһа малаймнай ашаг шэмэ тэды шэнээнээр дээшэлүүлэгдээ, хэд механизаторнуудмалшаднай онсо шалгаржа, үндэр дүнгүүдые туйлааб гэжэ тусгаар тэмдэглэхэ, томо томо тоонуудые нэрлэхэнь мүнөө хэсүү ааб даа.

Сэхыень хэлэхэдэ, тиимэ юумэн худөөгэй ажахынуудта хоморхон лэ болошоо ха юм. Диилэнхи олон колхоз, совхозууд, тарыашадай ажахынуудай эблэл, нэгэдэл, хамтын предприятинууд болоһон ажахынуудшье арайшамайхан ажамидаржа, аһаалдажа байна гэшэ. Һүүлшынгээ хүсэ шадал, арга боломжые элсүүлхэнээ наагуурлэ хабарай тарилга, тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хуряалга, малай үбэлжэлгэ гэхэ мэтэ худэлмэриингөө хойно гарана ха юмбибди.

Жэшээнь, манай Суулгын хамтын предприятида илангаяа үбһэ хуряалга, бусадшье тэжээл бэлэдхэлгэ, тарыа хуряалга ехэл-орёо бэрхэтэйгээр үнгэргэгдөө. Ушарынь юуб гэхэдэ, түбхын түрүүн худөөгэй ажахынуудта механизаторнуудай абадаг салингай ахир бага, жэл соо хэжэшье байха худэлмэрнин үгы дээрэһээнь тэдэнэй зариманиинь мэргэжэлээ һэлгэнэ, ондоо худэлмэридэ ороно.

Тэрээн дээрэһээнь үнгэрэгшэ намартаа манайда трактор, комбайнда һууха механизаторнуудуталдажа, шахардуу байдал тохёолдуулаа. Иимэ юумэнэй болоод байхада үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэ, тарыа хуряалга дээрэ үрдынхиһаа үсөөн хүнүүдые табижа, тэдээндэ үндэр бүтээсэтэйгээр худэлхэ арга олгохо гэжэ оролдообди. Нүгөө талаараа ябахаар комбайнуудыншье үсөөн һааб даа.

Тиигэжэ нёдондо намарай тарыа хуряалгада оройдоол арба багаха гаран комбайнтай 3 звено худөөө. Урдандаа совхозой тарыалан дээрэ хорёод комбайн табигдадаг һэн. Гэбэшье хүнүүдэй харюусалга ехэтэйгээр, үнэн зүрхэнһөө оролдожо худэлһэнэй ашаар багашаг хүсөөр ехэ хэмжээнэй худэлмэри хэгдээ гэжэ тоолонобди.

Бүхыдөө 5300 гектар тарыалан дээрэһээ яһала богони болзор соо 34 мянган центнер ороо сохижо абаабди. Нэгэшье гектар ургаса саһанда дарагдаагүй. Илангаяа Гашейн отделениинхидые (эрхилэгшэнь В. А. Калашников), бригадирынь Г. Т. Кушнарев) онсо тэмдэглэхээр. Эндэхи механизаторнуул үнгэрһэн намар богони болзор соо 2600 гектарай тарыа, 930 гектарай тэжээлэй ургамалнуудые гээлтэгүйгөөр, һайн шанартайгаар хуряажа абаа юм. Үшөө 1500 шахуу гектар паар һайса элдүүрилээ. Мүн Зандинай отделениин тарыашад баһал муу бэшээр худэлөө гэхээр.

Тэрэшэлэн гол түлэб механизаторнуудай, бусад худэлмэришэдэй оролдолгын хүсөөр ниитын адууһа малда хамтадаа 23 мянган центнер үбһэн, яһала ехэ зелёнко, 3560 тонно силос нөөсэлэгдөө. Ондоогоор хэлэхэдэ, мүнөө адууһа малнай үбһэ тэжээлөөр ехэ ядамаргүй үбэлжэжэ байна. Малай условно толгой бүхэндэ 20,7 центнер тэжээлэй единицэ болохо үбһэ хоол нөөсэлэгдөө бшуу. Энэ талаар луговодуудай звено (даагшань А. Л. Павлуцкий) аяар 300 гектар сабшалан дээрэһээ гектар бүхэнһөө дунда зэргээр 23 центнер үбһэ сабшажа, хуряажа абаа гэжэ онсолон тэмдэглэхээр.

Тарыалан, сабшалан дээрэхи бүхы худэлмэридэ үнэн шударгыгаар худэлһэн хэдэн хүнүүдые баһал дурдангуй аргагүй. Жэшээлхэдэ, ургаса хуряалгын үедэ механизаторнуудМ. В. Антонов, И. К. Сластин, В. Г. Петров, В. И. Антонов, тэжээл, тарыа зөөлгэ дээрэ В. Л. Суменков, С. А. Катаманов гэгшэд онсо шалгаржа ябаа. Тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хуряалга гэхэ мэтэ эдэ бүхы худэлмэриие ажахын ахамад агроном Л. И. Коробенко һайнаар эмхидхэжэ шадаа гэжэ тоолонобди.

Тарыан ажалда муу бэшэ үрө дүнгүүдэй туйлагдаһанай ашаар ерэхэ хабарай тарилгада хэрэгтэй үрэһэн хүсэд хүрэхөөр нөөсэлэгдөө.

Энээнтэй хамта үнгэрһэн 1994 ондо мал ажалайнай худэлмэрилэгшэд баһал муу бэшээр худэлбэ. Али аргыень оложо, илангаяа эбэртэ бодо малай, тэрэ тоодо үнеэдэй тоо толгойе ехэ хороонгүй гараабди. Нёдондо январиин 1-дэ совхоз 1462 үхэртэй байгаа һаа, мүнөө 1451 мал үбэлжүүлжэ байна. Харин үнеэднай 452 толгойдо хүрөө гэхэ гү, али тэдэмнай 20 гаран толгойгоор олон болоо. Тиихэдэ хонид 7287-һоо 5425 болотороо үсөөлэгдөө.

Адууһа малай ашаг шэмыешье дан ехээр доошолуулагдаагүй гэжэ һанагдана. Нёдондо үнеэн бүриһөө 1471 килограмм һүн һааг даа гэхэ гү, али тэрэнь урда жэлэйнгээ хэмжээндэ үлөө. Хамта дээрээ 9369 центнер һүн үйлэдбэрилэгдэжэ, 1993 онойхиһоо тээ багашаг абтаа.

Манай һанахада, мүнөөнэй хүшэр хүндэ эрхэ байдалда диилэнхи олон малшад, хонишод, һаалишад муу бэшээр худэлнэ. Тэдэнэй дундаһаа жэжэ бүрүү, хашараг, мүн гунжадые харууһалдаг малшад М. К. Теслев, А. С. Емельянов, Е А. Кравцов, И. Г. Покацкий, хонишод А. Г. Бухольцев, С. А. Кушнарев гэгшэдые нэрлэхээр байна.

Үбэлжэлгын эхилһээр үнгэрһэн 4 һарын дүнгүүдые харахада, манай малчиад энэ хүшэр бэрхэтэй, харюусалгатайшье хаһые бараг дабажа тараха гүйсэд арганай.

В. ЦЫРЕНОВ,
Суулгын худөө ажахын хамтын предприятиин директор.

Шубуу үсхэбэрилгын нээмэл түхэлэй акционернэ «Улан-Удэнское» бүлгэмэй үндэгэнэй складта үдэр бүри 188 мянган үндэгэн тушаагдана. Эндэ дүн хамта 23 хүн худэлдэг байна. Үндэгэнэй складые даагша Тамара Петровна Косинова 25 жэлэй туршада эндэ худэлжэ ябана. Тус предприятида шубуунай арбаад цех тоологдоно. Тэдэнэй дунда 4-хи цехэй коллектив онсо шалгаржа худэлнэ. Цехэй бригадир, ажалай ветеран Ольга Нестеровна Павлова түрүү бригадирнуудай нэгэн болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: О. Н. Павлова.

С БАЛДУЕВАЙ фото.

ИЛАЛТЫН ҺАЙНДЭРТЭ ЗОРЮУЛАГДАНА

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда эрэлхэг зоригоор наһа бараһан гурбан аха дүүнэр Ухиновуудай дурасхаалда зорюулагдаһан волейболоор заншалта болоһон мүрысөөн Алла тосхондо үнгэргэгдэбэ. 15 жэлэй саада тээ нютагай эдэбхитэн, багша Юрий Жигжитович Рабжиновай үүсхэлээр энэ мүрысөөн үнгэргэгдэжэ эхилээ һэн.

Урда жэлнүүдтэ Уланхаан, Алла тосхонуудай спортсменүүд хоорондоо мүрысэдэг байһан юм. Харин мүнөө, хүндэ сагай дайралдабашье, хүршэ Майск, Гаарга, Хурамхаан, Уланхаан нютагуудай волейболистнар мүрысөөндэ хабаадаба.

Энэ хадаа заншалта мүрысөөн Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулагдана. Мүрысөөндэ эрэшүүлэй дундаһаа аллынхид 1-дэхи һуурида, хурамхаанайхид 2-дохи һуурида гараба. Эхэнэрнүүдэй дунда Уланхаанай команда түрүүшын һуурида, хоёрдохи һуурида Майск тосхоной-хид, гурбадахида аллынхид шалгаран гараа.

Мүрысөөндэ М. Степанова, А. Лонщаков, Ц. Ларионова, Е. Майоров, Е. Ма-чи-жан, Ж. Рабжинов гэгшэд онсо шалгаржа, үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртөө. Нютагуудай А. Заптуева, Б. Цыбиков, Б. Нимаев гэгшэдэй даадаг тарыашадай ажахынууд бэлэгүүдтэ мүнгэ үгэжэ, һайн һайхан хэрэгтэ туһалалсаа гэшэ.

В. БАТОРОВ.

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ДАЙНАЙ ҮЕЫН БЭШЭГҮҮД

Данзанима Холхоевич Эрдынеев Хэжэнгын аймагай Үлзытэ нютагта 1910 ондо түрэһэн. Балшар бага наһандаа эхэ, эсэгэнээ гэгдэжэ, тулиха, зобохые нилээд үзэһэн, энэрхы һайхан сэдьхэлтэй зоной һайгаар борьбо дээрээ бордойһон намтартай. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай урда тээ Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо хонишоноор хүдэлжэ байһанаа 1941 оной июль һарада сэрэгтэ татагдаа һэн. Баруун фронт мордохынгоо урда тээ резервиэ частнин бүридэлдэ Шэтын, Амарай областьнуудта алба хээ.

1943 оной һүүл һарада Баруун фронт мордоо. Тэндэ-һээ ори ганса бэшэг бэшэһэн, теэд тэрэнь түрэлхидтэнь хүрөөгүй. Сэрэгшын наһанай нүхэр Бальжима гармаевна Габановагай хэлэһэнэй ёноор, һүүлшынь бэшэг колхозой түрүүлэгшын гарта ороһон аад, мүр сараагүй үгы болошоһон байна. Сэрэгшэ Данзанима Эрдынеевэй наһа бараһан тухай үнэмшэлгэ баһал иимэ хубисаһатай байшоо .Бүри хожомынь бэеэ даажа гараһан басагдынь Хэжэнгын райвоенкомадта хандажа, түрэһэн эсэгынгээ наһа бараһан ушарые бодотоор элирүүлээ бэлэй.

Сэрэгшэ Данзанима Эрдынеевэй гэр бүлэдөө эльгээһэн табан бэшэг доро дурадханабди.

* * *

МЭНДЫН ТЭМДЭГ!

Хайрата нүхэр Бальжима, басагад, таанадтаа амар мэндээеэ хүргэнэб. Һони һорьмоһон хомор. Бидэнэрэй эдеэ хоол, хубсаһан һайн даа, хуушан худэлмэридөө байнабди. Холо газар руу эльгээхэнь гэһэн хөөрэлдөөн наянай болоно.

Зай, таанад **һайн байна** гүт? Хэр зобожо байнабши даа? Доржо-Ханда, Бальжидма, Балма дүүнэртээ мэндые хүргөөрэй даа.

Өөрынгөө түрэл гаралай зүгһөө нэгэшье бэшэг абанагүйб. Зай, Ширабтан һайн байна гү? Бэень ямар гээшэб? Городто байна гэжэ дуулаа һэм. Долгор абгай һайн гү? Мэндые хүргөөрэй.

Дондог-Доржо һайн байна гү? Гатаб хаана ажал хэнэ гээшэб? Тэрээнһээ бэшэг ерэнэ гү? Хадам эжы һайн гү, мэндые хүргөөрэй. Иигээд дүүргэнүүб даа. Данзанима өөрөө.

Зай, баяртай!

41 оной 7-дохи һара.

* * *

МЭНДЫН ТЭМДЭГ!

Хайрата нүхэр Бальжима, Тоня ба Вера! Таанадһаа амар мэндые абажа, ехэл баясабаб. Таанадни тиигээд лэ байна ха юмта даа. Эльгээһэн посылкыешни сэхэ асаржа үгэбэ. Содномой һамган Сэжэб нүхэртөө ерэжэ, нютагайнгаа һонинуудые дуулажа, хужарлабабди.

Һухын стан дээрэ манай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой олон хүбүүд байнабди. Ушабаал (шпала) ашадаг ажалтайбди, ехэл хүндэ хүдэлмэри ааб даа. Удэр, һүниие танихагүй ажал даа. Таанадшье тон иимээр хүдэлнэ ха юмта даа. Хаа хаанагүй бэрхэ саг тудаад байнал гүб даа.

Зай, басагадаа абаад лэ, хүдэлжэ ябаха болоо гүбши даа. Колхозой ноёдууд эдихэ хоолыетнай таһалжа, буруу, хашарагытнай хуу абажа байна ха юм даа. Колхозой түрүүлэгшэ Лодой хурайхамнай гүб даа. Бухгалтер Шагдарай Бабуу тэрэ хоёрто һанахысаа бэшээб, теэд нүгэл буян гэжэ мэдэхэгүй зонууд байшабал даа. Хоёр хүлдөө хоёр бишыхан басагадаа шагтагалаад, ажал худэлмэри хэжэ, хони түрүүлжэ ябахадашни, хооһодуулжа байха хадаа хайрагүй зонууд гээшэл даа.

Зай, Бальжима, хайшаншье гээ һаань, басагадаа тэжээгээд, ябана бэзэш. Үшөөл бэрхэ саг болохо аабза. Амитанай эриные үгэжэл ябаарай, хүндэ үгэхэдөө, буян хэнэб гэжэ сэдьхээрэй. Юрэдөөл, бидэ дүрбэнэй хамтаржа, үхэр мал удхэжэ ябаха саг холохон лэ байна даа. Колхозой ноёдой үшөө ерээ һаань, үшөөл үгөөрэй. Гансал һаажа байһан үнеэешни абаха болоо һаань, эбэртэнь ооһор уяад, баряад байгаарай. Үнеэгээл бү алдажархи, үл хоолоо залгаха юумэнтнай гээшэ. Ходо маани уншажа ябаарай.

Айлһаашье һаа, үүсын яһа эрижэ, хадагалжа абаарай. Ороохонтой бусалгахадашни, хоол болохол байха. Тиихэдэ ногоон халаахай хатаажа нөөсэлөөд, тэрээнээ бусалгаад, гурбуулан уужа ябаарайт.

Урда сагта Мила богдын хоолложо, бурхан болоһон эдеэн юм. Маани уншаад лэ, һайхан сэдьхэл сэдьхээд лэ, басагадаа хараад лэ. хүн хүлэг, болгыш даа. Бишни шамдаа туһалхаһаа байтагай, хамаг юумыешни посылкадуулжа, өндэ эдижэ, үмдэжэ ябана гүби даа. Оёжо үгэһэн дэгэлэйшни хоёр дала мүр ушабаал үргэлжэ, соорошоол даа. Хоёр дала мүрни даари боложо, даарахаяашье, хүлдэхэеэшье болёо. Иимэ хүндэ сагта ябаха гэжэ түрэһэн зон гээшэ аабзабди даа. Үшөө үзэхэ юумэмнай һаял эхилжэ байна даа. Үзэхэ, хараха юумэмнай баруун-хойноһоо улам элэр дуулдажа байна гүб даа.

Зай, баяртай! Данзанима өөрөө.

Манай нютаг руу хүнэй ошохо болоходонь, энэ бэшэг бэшэбэб даа. Нютагайнгаа зондо, Хуурайнгаа хонишодто мэндые хүргөөрэй. Орон дэлхэйдээ олоһоноо үргэжэ ябаарай. Баян дайдаһаа баян юумэн үгы юм. Үдэрһөө үдэр бүхэндэ, һүниинөө һүни бүхэндэ бурхан багшаяа һанаад лэ, баян дайдаһаа эдихэ хоол, үмдэхэ хубсаһа эреэд лэ ябаха болоо гүбши даа. Дан туража үхэхэгүй байхат, би эхэ, эсэгын буянтай һэм. Тиигээд үреэлээ холбоод ябахал болоо гээшэш, нэгэл наһан гүб даа. Шанга сагтал түрөө гүбди даа, шимни үхибүүдтээ ядалсажал болохошни гээшэ. Намдашье хамаагүй даа, гансал голоо хараад ябана гүби даа. Сэхэ һанаа һанаад лэ, сэрэгэй таратар ябаял даа.

Энэ тэдыгээр дүүрэг даа. Зай, баяртай!

* * *

МЭНДЫН ТЭМДЭГ!

Хайрата нүхэр Бальжима, үринэр Тоня, Вера таанадта Амарай хүбшын соорхойһоо амар мэндээеэ хүргэнэб. Би һайн байнаб. Олон нүхэдтэеэ хамта ябанаб даа, булта һайнууд. Энэ февраль һарада ажал балай хэнэгүйбди. Сэрэгэй һургуули хэжэ байнабди.

Эдихэ хоол хуушаараа даа. Дондогоймнай асарһан хүнэһэн дууһаал даа. Намда посылка эльгээхыетнай хүлеэжэ байнаб даа. Намсарайтай хамта телеграмма сохёо һэм. Абаа гүт, али үгы гү?

Битнай үнөөхи дэгэлээ 250 түхэригөөр, гуталаа 50 түхэригөөр худалдааб. Хуу хахараа, дууһан муудаа һэн даа. Һүүлэй хүйтэн соо амар дулаан ябааб даа. Һөөргэнь эльгээхэ гэхэдэмни, посылка абанагүй. Мүнөө үедэ 480 түхэригтэй болоод байнаб.

Тамхи, посылка табижа байгаарай даа. Тэндэхи байдалаа тон тодоор бэшээрэй. Басагаднай өөдөөл үндыжэ байна гү? Басагадаа хэмгүй һананаб [illegible] зурагынь буулгуулгэгэгыш. Аза талаа[illegible] гаа һаа, нэгэ үд[illegible] тагаа бусажа ерэ[illegible]

Али олон юумэ[illegible] биб даа. Зай, дүү[illegible] Баяртай!

Харюу хүлеэн [illegible] Данзанима баабай[illegible] 1942 оной февр[illegible]

* * *

МЭНДЫН ТЭМДЭГ!

Хайрата нүхэр Бальжима ба үринэр Тоня, Вера, таанадтаа харгы замһаа бэшэбэб. Соловьевск гэжэ газарта 15 сүүдхын туршада хатуу шанга сэрэгэй һургуули гараад ябанабди даа. Шэтэнээ саана ябахадаа, Жэбхээнэнэй стан дээрэ бууя гэлсэнэн байгаабди. Теэд аян замдаа аяшараад, бухөөр унташаһан байгаа хабди. Һэрихэдээ нютагай зургаан хүбүүдһээ Занхар, Дагба, Сандагай Намсарай, Патайн Гарма бидэ дүрбэн үлэшэнэн байгаабди. Содном Буянта хоёрнай һэргэг ябажа, Жэбхээнэнэй стан дээрэ буушаһан байгаа һэн.

Эдэ хоёрой бодхуултаһан ушарһаа вагоноймнай үүдэн оршоодхотой болонхой байгаа һэн. Улаан-Удэ үнгэрбэбди. Байгал далайе тойроходоо, вагомнай оршоодхогүй болобо.

Байгал далайгаа
тойроходоо,
Байгаахан досоом
сэхэлдибэ.
Уһанхан далайгаа
тойроходоо,
Ухаанхан досоом
сэхэлдибэ.
Хазаархан ногтыем бү
хаяарай,
Хазагархан хара хээрээ
унажал болохоб,
Харюухан бэшэгыи
бү хаяарай,
Харижал гэртээ уншажа
болохоб.
Утахан жолооем
бү хаяарай,
Унаганхан хара хээрээ
унажа болохоб.
Амархан мэндыем
бү хаяарай,
Оронхон нютагаа

бусажа [illegible]

Зай, уулзатараа [illegible] Ши, Тоня, бар[illegible] һаам, ши, Вера, [illegible] һаам бариит даа, [illegible] сагадууд боложо, [illegible] һайнаар һанажа [illegible] Юрөөл болог! То[illegible] хоёрни, энэ дэлх[illegible] үнэр баян болож[illegible] нэрлүүлжэ ябагты[illegible] өөдэнь болгоһон [illegible] үндэр наһатай б[illegible] ашыень харюулж[illegible] һайханаар үргэгты[illegible] сагта бусажа ерээ[illegible] надаа хүн хүлэг[illegible] аабзаб.

Бальжимамни, [illegible] даа, бэеэ бүхөөр [illegible] үхибүүдээ хүн бо[illegible] хаш даа. Хүсэтэй[illegible] дэтэйгөөр юртэм[illegible] жо ябаарай. Дэл[illegible] да мордоһон нам[illegible] ха юумэн үгы гү[illegible] хүн гэртэ түрэд[illegible] үхэдэг гэһэн бу[illegible] шын, зарлиг байд[illegible] эхэнэр гал гулам[illegible] ха, үри хүүгэдэ[illegible] табисууртай юм.

Залуу наһандаа [illegible] шьегүй һаа, хойн[illegible] хаш даа. Үлүүд[illegible] гашуудажа бү яб[illegible] мэл үритэй бай[illegible] аабзабди. Сэхэ [illegible] хэхэл юм. Бурха[illegible] раар хоёр басага[illegible] гэжэ, нэгэтэ жар[illegible] хаш. Ерээдүй с[illegible] басагадайнгаа хо[illegible] лайжа һуухаш д[illegible]

Бальжимамни, [illegible] ни, баяртай, баа[illegible] руун фронт мор[illegible] Тогтууритай адр[illegible] лоходоо, хожом б[illegible]

1943 оной дек[illegible]

* * *

Һүүл даруулан хэлэгдэхэ үгэ. Эсэгэ ороно[illegible] гын дайнда унаһан сэрэгшын наһанай нүхэ[illegible] ма Гармаевна Габанова дүшэ гаран жэлэ[illegible] мал ажалда худэлжэ, 1970 ондо наһанайнгаа[illegible] да гараһан юм. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын А[illegible] най жэлнүүдтэ шэн габьята ажалай түлөө[illegible] шагнагданхай.

Бальжима Гармаевна нүхэрэйнгөө захя[illegible] сахижа, хоёр басагадайнгаа гарыень ганзага[illegible] дүрөөдэ хүргөө. Ехэ Тоня басаганиинь пе[illegible] хай, Хори һуурында ажаһуудаг. Харин одхо[illegible] саганиинь наһанайнгаа амаралтада гараа[illegible] риин 2-дохи дунда һургуулида багшалһаар.

Эсэгынгээ үреэлээр хоёр басагадынь үнэ[illegible] болонхой, һайн ажаһуудаг. Мүнөө Бальжима[illegible] зээтэй, 9 гушатай. Наятай болоошье һаа, [illegible] сарюун, һонор зандаа юм.

Нүхэрэйнь бэшэгүүдэй хэрэгээр Бальжи[illegible] ороходомни, туха сүлөөгүй нэгэ шагайбша [illegible] һэн.

— Гар, хүлэйнгөө бүтэн хада, бэеынгө[illegible] хада, энэ тэрэ юумэ ормогложо, өөрыгөө [illegible] шаб даа,—гээд Бальжима Гармаевна хэлэ[illegible] нөөдөө оймһо, бээлэйгээр аша, гушанара[illegible] гаад лэ һууна гээшэб. Юрэдөөл, наһан со[illegible] жэ ябаһан хүн гээшэ гараа хабсараад [illegible] гуйл байна даа.

Бальжима хүршэнэй хэлэнэнэй ёноор, [illegible] суг хамта ябаһан нютагай зургаан сэрэгшэ[illegible] лэ дайнһаа бусажа ерэһэн байна. Һүеыгөө [illegible] дуулһан Патайн Гарма түрэл нютагайнгаа [illegible] хэхэ аза талаантай байһан. Гарма Данзан[illegible] рүүшын шанга байлдаанһаа бүтэн бүрин [illegible] хи тулалдаанай үедэ Гарма хүлөө шарха[illegible] тальдо ороһон болоно. Хожом һурагшалха[illegible] ябаһан ротын сэрэгшэд тэрэл байлдаанай [illegible] да хүреэлэгдэжэ, олонхидынь баатарай үх[illegible] бусадынь плендэ абтаһан байгаа һэн. Э[illegible] түлөө ами наһаяа үгэһэн энэ ротын сэрэ[illegible] нютагаймнай хүбүүн Данзанима Эрдынеев[illegible]

Г. ДАША[illegible]
хэблэл[illegible]

АЖАЛГҮЙШҮҮЛЭЙ ТОО ОЛОШОРНО

Гүрэн дотор элдэб предприяти, бүлгэмүүдэй хаа хаанагүй хаагдажа байхада, ажалгүй үлэһэн зоной тоо олошорһоо. Тиихэдэ тусхай мэргэжэлгүй залуушуул, сэрэгэй албанһаа һая ерэһэн хүбүүд баһал ажалгүйдэнэ.

Яруунын аймагай һууринуудта худалдаа наймаанай эмхинүүд, үхибүүдэй сад-яслинууд, мүн колхоз, совхозууд ажалшадайнгаа тоо үсөөрүүлһэн байха юм. Үнгэрһэн жэлдэ аймагай захиргаанай дэргэдэхи хүн зониие ажалаар хангадаг түбэ 257 хүн хандаһан байна. Эдээн соohоо 165-ниинь ажалһаа сүлөөлэгдэһэн хүнүүд, тиихэдэ 18—21 наһатайшуул 20 хүн, 22—29 хүрэтэр наһатай 39 хүн хандаа. Эдэнэй 255 хүниинь ажалгүй гэжэ тоологдоо, 166-дань ажалгүйшүүлдэ түлэгдэдэг тэдхэмжэ үгтэһэн байха юм. Тэдхэмжэ жэлэй турша соо түлэгдэдэг. Энэ хугасаа соо ажалай стаж таһалдуулагданагүй. Хуулиин ёноор, жэлэй үнгэрхэдэ, тэдхэмжэ үгтэхэеэ болёошье һаань, ажалгүй зон бүридхэлһөө гаргагдадаггүй.

— Эдэ зондо ажал олохо гээшэ ехэ хүшэр болоо. Аймаг дотор олон ажалшадтай томо предприятинууд үгы шахуу. Тиигээдшье предприяти, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд найдамтай, бэрхэ ажалшадые өөһэдөө олохо гэжэ оролдодог гээшэ. Үнгэрһэн жэлдэ манай түбэй ашаар 39 ажалгүйшүүл ажалаар хангагдаа,—гэжэ хүн зониие ажалаар хангадаг түбэй директор М. О. Орбодоев хөөрэнэ.

Үнгэрһэн жэлдэ ондоо мэргэжэлтэй болохо зорилготойгоор 5 хүн элдэб курса дүүргээ. Шэнэ жэлэй эхиннһээ 2 хүн жолоошоной, мүн бухгалтерай курсануудта эльгээгдэһэн байна.

Пенсидэ гараха дүтэлһэн 46 хүн түбтэ хандаһан байха юм. Тэдэнэй 21 хүн болзорһоо урид (эхэнэрнүүд 53, эрэшүүл 58 наһатайһаа) наһанай амаралтада гараа. Болзорһоо урид пенсидэ гараха дуратайшуулай хэды олоншье һаа, мүнгэгүй дээрэһээ бултанайнь хүсэл бэелүүлхэ арга боломжо түбтэ үгы.

1994 ондо 161 миллион 207 мянган түхэриг мүнгэн гаргашалагдаһан байха юм. Тэрэ тоодо 49 миллион 200 мянган шахуу түхэриг хэмжээнэй тэдхэмжэ түлэгдөө, 451700 түхэригэй мүнгэн туһаламжа үзүүлэгдээ, шэнэ мэргэжэл олгохо хэрэггэ 1979900 түхэриг гаргашалагдаһан байна. Мүнөө дээрээ түбтэ оройдоол нэгэ һарын тэдхэмжэ түлэхэ мүнгэн үлэнхэй.

— Ажал үгэгшэдэй салин хүлһэнэй жасаһаа 2 процентнь түбтэ үгтэхэ ёнотой. Теэд колхоз, совхозуудай, предприятинуудай олонхинь арай амидаржа, өөһэдынгөө ажалшадта салингыень саг соонь түлэжэ шаданагүй гээшэ. 1994 оной январь һараһаа Нарһатын, «Целинный» совхозууд, «Озерный» гэһэн шахта барилгын управлени тү

«Гэсэр»—Түб Азиин эрдэни зэндэмэни

ДЭЛХЭЙН ТОМО ҮЛЬГЭРНҮҮДЭЙ НЭГЭН

МОНГОЛ туургата арадуудай хуулита омогорхол болоҳо тодорҳон Гэсэриада хадаа дэлхэйн арадуудай эпическэ зохёолнуудай дотороо яҳатанай баян абдар соо өөрынгөө онсо ҳуури эзэлдэг юм.

Өөрөө энэ поэмэ гээшэ ажабайдалай нугаршагүй түсөтэй, бурхан шэнги хүгжэм, эртэ урдын түүхэтэй буриад арадай дарагдашагүй ҳур ҳүлдын гэршэ болоно гээшэ.

Грек «Илиада», карело-финскэ «Калевала» шэнги, түрэл арадайнгаа оюун болгой зураглал болохо зуугаа, Гэсэрэй хүн бэеые ойрон бүрилдэҳэн мифүүдэй, домогуудай, түүхэнүүдэй суглуулбари гэжэ энэ бэе харагдаха зэргэтэй. Буриадшье, монголшье арадай соёл болбосоролдо Гэсэриадын эзэлдэг онсо ҳуу имагтал энээгээр тодорхойлогдоно. Тиихэдээ Гэсэриада гээшэмнай аман зохёол найруулагдаҳан, арадай үнгэрҳэн түүхын классическа үндэҳэн зохёол болоно.

Шэнжэлэгшэ ямар зорилгоор удаа табидаг байгааб? Социально-тухын оршон байдалые хараадаа абан, энэ зохёолые шэнжэлхэ зорилго болго табидаг байгаа.

Дотороҳонь удхаар хараа, анхандаа нэгэ үндэсэй хүгжэжэ гараҳан буриад, монгол Гэсэриадын аманнуд хадаа ондо ондоо болгонууд болодог. Энэ зарим эрдэмтэдые зүйлсэдэг байгаа. Гэбэ тон өөрсэ янзын уран зохёол байха зуураа, алиа ҳалаань арадай сэдэй абтамжада тон адли дүүргэҳэн гээшэ. Жэ, грек «Илиада», карефинскэ «Калевала», ашуу «Роланда тухай», немец «Нибелунг-ай тухай дуунууд» мэ зохёолнууд баҳал ин-үргэ бэелүүлҳэн ха Эндэ нэрлэгдэҳэн зоҳуудай ҳүүлшынь хоёр литературнаар найруулагдаҳан гээшэ ааб даа. Гэхэ академик С. А. Кобаталҳанай ёҳоор, Гэсэриадашье литературнаа найруулгатай. Илиадабажа харабал, заҳождынь Гэсэриададлирхуу мүртөө грек эпическэ үльгэрлэгүгжэлтэдэ олон онцатын байһые гэршэлалас гэмэ жэшээ болгэхэ.

Нибелунгнууд тухай дуунууд» XII—XIII зуунудтэ бээ дааҳан зобасагдаа байгаа. Тэрэнь арадай бутархай отогой зүрилдөөнүүдтэй ҳон.

«Илиада» тухай хэлэбэл, дуунуд хоорондын хёмотоо дайнай дүн болгүрилдэҳэн онсо өөрын толи—тон өөрсэ янзамэ гэжэ харагдаха. Тэдэ дайн дажатэмсэлэй орьёдоҳон Зүгөөр Гэсэриадада ямэ байхагүй. Монгэриадын зарим лэ соо сэрэгэй ехэ дүдтэй гол баатар Жэшээнь, Шаа хаануудтай болгаан. «Илиада» соо үнүүдэй юрын ба ирэгүүдтэ оролсоо буриад «Гэсэрхаадаг ха юм. соо Зевс, Аполлүүдэй ҳунэ ҳаар доогуур «хүгермес мэтын баатуриад хүндэ хүнгань хүнүүдтэ ойнэдөө ерэдэг. ааһаараа үгэдэг Хүндэ хүшэр сагрек бурхад ёҳоо буужа, тэмсээ ҳэмнай. судьҳнар. Гэхэ «Илиада» соо үйлэ хэрэгэриадынхиһаа илгуулагдаҳан үйлэ. Үндэр турдын грек Троянска циклгай нэгэл үзэгдэл домоглоно. ондолбол, немец эрдэмтэн

Шлиман Троя хотые малтажа гаргаҳан гэжэ мэдэжэ. Энэ хотын түлөө ондо ондоо отог яҳатанай хоорондо үни удаан дайн болоҳон ха юм. Юрэдөө, Дундада Европын, Баруун Европын зохёолнууд түүрэгмонголойхиҳоо илгардаг. Түүрэг-монгол зоной зохёолнуудые үльгэршэд түүрээн дуулдаг байҳан, тиимэҳээ аман зохёол зандаа манда хүрэжэ ерээ. Харин немецүүдэй «Нибелунгнууд тухай дуунууд» гү, али французуудай «Роланд тухай дуун» анхан найруулагдаҳан зангаараа бэшэгдэнгүй үлэшоод, имагтал литературна найруулга хэгдэҳээрээ манда хүрэҳэн түүхэтэй. Гэхэ зуура, литературна найруулгада орохоҳоо, феодальна үзэл бодолой нүлөөе бэедээ шэнгээгээ гэжэ ойлгоё.

Харин «Манас», «Калевала» арадай аман зохёол зандаа үлэҳэн хойноо үндэҳэн эпосэй онсо шанар шэнжые ойлгоходомнай туҳатай байна. «Шахнаме», «Барасай арһа хэдэрҳэн баатар», «Илиада» мэтын зохёолнууд найруулагшадайнгаа нэрые үлөөгөө. Тиихэдэ «Гэсэриадын» буриад ҳалаанууд найруулагшадай бэшэ, харин түүрээн гүйсэдхэгшэдэйнгээ нэрые үлөөҳэн байна бшуу. Сэхыень хэлэбэл, буриад Гэсэриадын гансахан ҳалаа өөрын найруулагшатай гээшэ ааб даа. Тэрэ хадаа Н. Г. Валдано, Дундада зуун жэлнүүдэй гар бэшэгэй ёҳо заншал ямар байгааб гэхэдэ, бэшэжэ абаад найруулҳан хүн анхан зохёогоҳоҳон текстые өөрынгөө зоргоор хубилгажархидаг ҳэн ха.

«Илиада» соошье, Гэсэриададашье мифологическа нюурнууд ехэ үүргэтэй. Энэ талаараа тэдэнэр хоорондоо дүтэрхы. Мифическэ иимэ образ бии болгоҳон хүнүүд тэдэнэйнгээ гоё ҳайханда найрадаггүй байгаа. Гэсэр газар дээрэ оршоҳон дайсадые иладаг. Гэсэр ҳаяын түүхын гү, али нэгэ бодото байдалые харуулдаг бэшэ, харин миинлэ эртэ урда сагай түүхэдэ хабаатай ха юм даа.

Хүнүүд Гэсэрые бурхан болгодоггүй, маани мэгээм зорюулдаггүй байҳан байна.

Энэ асуудалда мүнөө сагай хэмжүүрээр хандангүй, эртэ урда үеын үзэл бодолые ухаандаа ҳэргээхэ гэжэ оролдобол, мифическэ аймшагтай амитадаар хүреэлэгдэҳэн фантастическа образ байгуулагдаха байгаа гэжэ манда ойлгосотой болохо. Тэрэ эртэ урдын сагай хүнүүдэй оюун ухаанда уг залгамжалан, юун үгтэҳэн байгаа ҳэн хаб гэжэ асуугдаха байна. Энэ хадаа урдань үнгэрҳэн сагай баатаршалгын үльгэрнүүд, шажан мүргэлдэ хабаатай мифүүд, арадай домогууд, түүхэнүүд олон үеын үльгэршэ-дуушадай ама дамжан хүрэжэ ерэҳэн байгаа бээ. Тэрэ үе сагай оюун бодолой уг залгаҳан зүйлнүүд иимэл байгаа. Тэдэ домог түүхэнүүд байнбайн, баатарнууд тухай гоё ҳайхан хөөрөөнүүд болоод лэ, аман зохёолой ёҳо заншал олоо. Тиигэжэ домог түүхэнүүдтээ томодхолгын онол аргаар уран ҳайхан эпическэ үльгэрнүүд мүндэлөө. Тиигэжэ Гэсэриада бии болоо, тиигэжэл «Илиада», «Калевала» бии болоҳон гээшэ.

Гэсэриадаҳаа эртэ урдын хангал манай бээдэ, манай сэдьхэлдэ шэнгэдэг. Энээниие онсо тэмдэглэхэ шухала. Юундэб гэхэдэ, Гэсэриада доторойнгоо үндэҳэн онсо шэнжые бээдээ шэнгээжэ, харинн зүйлэй нүлөөдэ ороогүй байна бшуу.

Эртэ урдын тэрэ сагай хүнүүд, магад, тэнгэриин бурхадай туҳаар газар дээрэ гурим тогтохо гэжэ хүлеэдэг байгаа аалам?

Эртэ үрдын худхаан хүймаанай үедэ, отог отогой хоорондо ҳүжэрдэг байҳан буурашагүй хёморолдооной үедэ бодото байдал хүнүүдэй найдал хоёрой хоорондо илгаа баллагдашадаг ҳэн ааб даа. Мифическэ нюур ехэ зохидоор ҳанагдадаг, поэтическэ хөөрөө саашань дэбэргэхэ түлхюур боложо үгэдэг байгаа.

Мүнөө Гэсэрэй бодото прототип тухай хэлсэе. Тиимэ прототип тухай хэлсээн зарим эрдэмтэдэй субъективнэ ҳанамжа юм ааб даа.

Эпическэ элдэб зохёолнуудай хоорондо адли зүйлнүүд олон. Эндэ нэгэл баримта дурдаҳуу. Афина Палладие Зевс өөрынгөө тархиҳаа мүндэлүүлдэг. Гэсэр эхынгээ тархиҳаа мүндэлөө. Гэхэ зуура Гэсэр тухай үльгэрэй доторой логико заримдаа алдагдадаг. Гэсэрэй ябадалые ухаагаараа түйжэ ойлгохонь бэрхэтэй болошодог.

Гэсэриадын бии бололго тухай асуудалые бэлээр шиидхэхын аргагүй юм. Харинн олон эрдэмтэд Гэсэриадые түбэд гарбалтай гэдэг байгаа.

Гэхэ зуура монгол Гэсэриада хүгжэлтын юрын замтай юм. Монгол Гэсэриада хадаа тогтомол эпическэ стильтэй, түүрээлгын хүгжэнгэ искусство, коллективнэ зохёол гэжэ харагдаха эзэргэтэй. Гэсэриада соо үйлэ хэрэгүүд (Илиадынхидал адли) хоёр түбидэ болодог (газар дээрэ ба тэнгэридэ). Гэхэ зуура буриад «Гэсэрэ» зохёогшодой бодолой литературна аргань шүлэглэмэл түхэл болоно.

Монгол эпос хадаа олон зуун жэл соо аман үгөөр хүгжэн ерэҳэн гээшэ. «Роланд тухай дуунууд» урда тээнь олон зуун жэлэй түүхэтэй аман зохёол байҳан гэжэ тухайлха үндэҳэн манда бии. Монгол Гэсэриадын эпическэ туужалалгын түхэл шэнжэ бэлээр мэдэрэгдэдэг. Гэсэриада сюжедэйнгээ талаар гансашье Илиададал адли бэшэ, мүн Одиссейтэй адлирхуу юм. Жэшээнь, Одиссей өөрынгөө сахиусан Афина бурханай туҳламжаар үбгэнэй дүрсэтэй болоод. Итакада бусана. Тиихэдэнь Одиссейе ҳамганиинь таниягүй. Мүн баҳа Гэсэр үбгэнэй дүрсэтэй болоод, хүбүүдтээ бусахадань, тэдэнь таниягүй ҳэн шуу. Номо ҳуруша харбалгаар мүрысөөн болоҳо, үйлын шиидхэбэри алишье зохёол соо дүүрэдэг.

* * *

Гэсэриадые шэнжэлгэдэ ямар туйлаҳтанууд бии гээшэб? Эрдэмтэдэй табиҳан бүхы асуудалда харюу үгтэшэхөөр юумэн хэгдээдүй. Арсалдаатайшье асуудалнууд байха. Гэбэшье эрдэмтэдэй оролдолгын ашаар зарим нэгэ дүн туйлагданхай ааб даа. Түүхэтэ, психологическа зүйлнүүдыень ойлгохо арга манда олгогдоо. Тиигэжэ Гэсэриада тухай шэнэ бодомжонууд бии болоо. Манай зорилго юун бэ гэхэдэ, энэ зохёолҳоо уламжалагдаҳан бүхы баримтануудые бодотоор шэгнэжэ үзэлгэ болоно.

Жэшээнь, Гэсэриадын монголшье, буриадшье ҳалаанууд нэгэ гарбалтай гэҳэн тобшололтоҳоо арсалдаан гараха ёногүй. Гэсэриадын буриад ҳалаа монгол үльгэртэй гарбалааараа «түрэл» бэшэ гэҳэн ҳанамжа зарим гэсэршэ-эрдэмтэдэй дунда дэлгэрҳэн байдаг. Энэ ҳанамжа ямаршье үндэҳэгүй гэжэ би тоолоноб.

Бидэнэй тэмдэглэхэ гэжэ бэлдэжэ байдаг Гэсэриадын 1000 жэл үльгэрые алишье талаҳаань шэнжэлхэ булаг боложо үгэхэ зэргэтэй. «Гэсэриадашье», «Нюуса тобшошье» дэлхэйн олон эрдэмтэдэй анхарал татажа, юртэмсын номой алтан санда бодото ҳуурина эзэлэнхэй. Эдэ хоёр зохёол монгол туургата арадуудай омогорхол болоҳо тодоронхой гээшэ.

Юрэ хэлэбэл: «...монголшууд тэнгэри өөдэ шэртэжэ бэшэ, хонидоо адуулгада ехэ сагаа барадаг ааб даа». (К. Маркс, 3-дахи боти, 156-дахи нюур). Гэбэшье монгол туургата арадууд хониёо адуулха мүртөө, «Гэсэриада шэнги, аман зохёолой айхабтар ҳайхан зохёолнуудые бии болгоҳон гэжэ харана ха юмбибди даа.

М. ХОМОНОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Уран зохёолшо ба үе саг

АЛБАН АЖАЛАЙНГАА ХАЖУУГААР...

Буряадай мэдээжэ драматург Вата-Мүнхэ Пурбуев 1929 ондо Агын автономито округой Могойтын районой Зугаалай нютагта түрэҳэн юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай болоод тэрээнҳээ хойшохи хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ хүдөө нютагайнгаа хамтын хүдэлмэридэ арга шадалараа ажал хэлсэҳээр үдөө.

1952 ондо тэрэ Улаан-Удэ ерэжэ, буряад драмын театрта 1959 он болотор сценын уран зурааша-шэмэглэгшээр, артистаар ажаллаба. Тиихэдээ үеынгөө нүхэд В. Г. Самандуев, С. У. Уладаева гэгшэдтэй хамта тэрэ сагай мэдээжэ ехэ артистнууд ябаҳан Ч-Н. Г. Ґенинов, Н. С. Гендунова, Ц. Г. Шагжин, Ц. Б. Дамдинов, В. К. Халматов, М. Н. Степанова, Г. Ф. Лосев, С. Р. Рабсалов гэгшэдэй заабари заршамаар зүжэгэй рольнуудые гүйсэдхэлгын ехэ ҳургуули гараҳан, шудалҳан байдаг.

Бата-Мүнхэ Пурбуев 1959 оной эхээр «Сасуутан» гэжэ анха түрүүшынгээ зүжэг бэшэжэ, тэрэнь буряад драмын театрта, удаань тэрэл жэлэй декабрь ҳарада, Москвада болоҳон Буряадай литература, искусствын декадын үедэ Кремлиин театрай сценэ дээрэ харуулагдаа бэлэй.

Залуу драматург тэрэ жэлэй намар М. Горькиин нэрэмжэтэ Литературна институтдай драматургиин семинарта ҳураажа эхилҳэн ябаа. Институдаа дүүргэҳэнэй удаа, арба гаран жэлэй хугасаада, түрэл Могойтынгоо районой ҳургуулинуудта багшалҳан, ҳүүлээрнь буряад драмын театрай литературна талые даагшаар таба-зургаан жэлдэ ажаллаа ҳэн.

Тиигэхэ үедөө залуу драматургнуудай зүжэгүүдые зүбшэн хэлсэлгэ эмхидхэжэ, жүдхэмжэтэй, зуб заабари, зүбшэл үгэдэг, тиигэжэ сценын шэнэ зохёолнуудай уран найруулга, удха шанар нилээн ҳайжаруулагдадаг бэлэй.

Драматург Бата-Мүнхэ Пурбуев үдэр бүриин албан ажалайнгаа хажуугаар, үнэрҳэн гушан табан жэлэй зохёохы хаҳынгаа хугасаада, томо хэмжээнэй арбан зүжэг бэшэжэ, түрэл театртаа табюулҳан, мүн олон тоото сценкэнүүдынь хүдөө нютагуудай уран ҳайханай бүлгэмүүдтэ ехэ туҳаламжа болон гүйсэдхэгдэдэг байна.

Драматургын захата бүтээлнүүдые эндэ дурдая: «Сасуутан» (1959), «Милициин лейтенант» (1961), «Хүрьгэн хүбүүн» (1963), «Замай эхин», (1978), «Талын басаган» (1981), «Шэнэ гэр хэнэйб?» (1987), «Тохёолгон» (1989).

Тэрэшэлэн хубилган шэнэдхэлгын, мүн мүнөө үеын дэлгүүрэй экономико гэдэгэй эрхэ байдалда зорюулагдаҳан «Хүдөөгэй минии хүйхэрнүүд», «Тэргэ түлеэн юутэб?», «Наймаан найман хүлтэй» гэхэ мэтынь зүжэгүүд ҳүүлэй жэлнүүдтэ бэшэгдэжэ, харагшадые хужарлуулба гээшэ.

Бата-Мүнхэ Пурбуев залуудаа Чойжо-Нима Гениновтэ заалгажа, лимбэ дээрэ наадажа ҳураҳан байгаа. Тиимэҳээ тэрэнэй анхан гүйсэдхэнэн арадай ирагуу аялганууд, Буряадай радиогой хүгжэмэй жасада хадагалагдажа байдаг тула, үе-үе болоод лэ буряад дамжуулгануудые шэмэглэн табигдажа байдаг.

Буряадайнгаа литература, искусствын хоёрдохи декадада (Москва, 1959 он) ехэ хубита нэмэриеэ оруулҳанайнгаа түлөө Россин Федерациин Верховно Советэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаҳан, Россин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, Буряад Республикын искусствын габьята ажал ябуулагша Вата-Мүнхэ Пурбуевай зохёохы намтар тобшохоноор дурдаад, тэрэнэй бэшэҳэн хэдэн үзэгдэлнүүдые уншагшадтаа дурадханабди.

Б. ЖАНЧИПОВ.

Бата-Мүнхэ ПУРБУЕВ

ШОГ ЁГТО ҮЗЭГДЭЛНҮҮД

НААДАХА НЮУРНУУД:
1-дэхи эхэнэр.
2-дохи эхэнэр.

I. НАИМАА

(БОРХООЛХО ДЭЭРЭ)

Городой борхоолхо дээрэ. Саагуур зон дүүрэн, хүлгөөтэй, шуурятай. Нэгэдэхи эхэнэр элдэб янзын хубсаҳа гар дээрээ тохоҳон зогсоно. Иишэ тишээ хараашална, ооголно...

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Тон шэнэ зандаа! Дүтэлэгты! Наашаагты! Тон шэнээрээ! Оройдоо үмдэгдөөгүй! Хүнгэхэнөөр, үнэгүйгөөр! Үнэгүйгөөр худалдахаб. Үнэгүйгөөр! Миинтээр, миинтээр! Миинтээр шахуу худалдахаби. Миинтээр шахуу үгэхэб! (г. м. ооголҳоор байтарынь 2-дохи эхэнэр бии болоно).

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Байл даа! Байл даа, нүхэр! Юу, юугээ миинтээр шахуу үгэхэб гэнэбши? (Хубсаҳыень нарба-нурба эрьюулжэ байжа үзэнэ, харана, онгилно). Юун, юун бии бэлэй?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Аа, энэ ши баҳа би болобо гүш? Орхи! Орхи гэнэм! Абаха бэшэ аад лэ зуун долоо ерэед эрьелдэнэш. Хүрөө! Хүрөө гэнэм шамда! Хэндэ хэлэнэбиб? (Юумээ буляалдан саашаа дугташана). Орхи! Орхи! Юумэ бү муухайда.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Бү ай! Мэдэжэл байнаб. Шинии эд зөөри, минии мүнгэн! Тиимэ гү? Шинии зөөри, минии мүнгэн! (Энэ тэрэ юумыень шэнэшэлнэ, үнгэнэ, нэжэрнэ, нара өөдэ үргэжэ байжа нэбтэ соо харана). Бай? Өөртөө хэрэгтэй юумэ тугаар хараба бэшэ ҳэн гүб? Алин гээшэб?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юун бэ? Юу бэдэрээ хүмши? Би олоод үгэхэб.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Бай! Бай! Хэрэгтэй юумэсэ өөрөө олохоб... (Худхаа, худхаа олоно янзатай) Аҳаа, энэ байна! (саашаа харан үзэсэгөөнэ).

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юун бэ? Юуеымни абахашниб?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Бү ай! Миин абахагүйб.

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Хэн шамда миин үгэхэсэ байгаа юм?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Байза... (бодолгото болон, юумээ шэншэлнэ)! Энэмни юун гээшэб? Эрэ хүнэй юумэ гээшэ гү? Али эхэнэр хүнэй гү?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юун хамааб? Мүнөө бүхы хубсаҳан хуу танюуҳагүй болоо ха юм! Абаад лэ үмдыш! Юун бэ тэрэшни? Юугымни абахашниб? (харана). Ээ-э! Эгээл шамда таараха! Өөрөөшье үмдэнгүй мүнгэндэ хашагдаад худалдаха баатай болооб. Аба! Аба! Шамда хадань үнэгүйгөөр үгэхэб!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Юутэ юм?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Гурбан зуу.—Гурбан зуун түхэригтэ.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Юу?! Юутэ гэжэ? Дабтал даа?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Гурбан зуута гэнэб. Гурбан зуун түхэригтэ.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Ай, бурхан! Энээхэнэй түлөө аяар гурбан зуун түхэриг эрижэ байхаяа эшэхэсэ ягаабши? Бү хиирэ!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Аса наашань! Минии юумэндэ үнэрхөө ҳаа, ошоод гүрэнэй магазиниҳаа худалдаад аба! Дүүрэн ябталаатай хэбтэнэ.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Бү сэсэрхэ! Хүниие бү наадала! Табляр. Зуун табин түхэригээ үгэхэ гүш?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юу?! Уймар хүнөө олооб гэжэ ҳанаа гүш? Тонил тэрэ гүрэнэй магазиниҳаа аба гэнэ бэшэ гүб шамда! Тонил! Тонил!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Хүниие бү үлдэсэгөө. Борхоолхо гээшэ эндэшни. Хоюулаа адли эрхэтэй байхабди. Жара! Зуун жараар гэлсээ!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Үгы, үгы! Холо! Холо болоб!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Зуун жаран табаар. Бэшэ нэмэхэгүйб. Тоолохомни гү? (Кошелегоо гаргана).

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Яаҳан ҳашартай хашаг-шалза шэнги аҳалдаад ҳалахагүй эхэнэр гээшэб? Ерэ! Хоёр зуун ерээр аба саашань! Бари! Оройдоо хоёр зуун ерээр!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Ямар талаантай хүниинь иимэ хоморой зөөритэй байдаг юм? Дала! Зуун далые үгэнэб. Хүрөө. Тоолохомни гү?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Ажал дээрээ лотерейгээр шүүгээб. Ерэ! Ерэ! Хоёр зуун ерэнҳээ доошо буухагүйб.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Өөрөө үмдэхээ ягаа хүмши? Зуун жаран таба! Бэшэ солхообшье нэмэхэгүйб!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Эдихэ юумэ абаха мүнгэн хэрэгтэй гү, али үгы гү? Хоёр зуун наян таба! Бэшэ түхэригшье доошо буухагүйб! Нэгэ хиилэ мяхан аяар зуун түхэригтэ бэшэ гү? Ши юмши! Агааараар, ҳаар хооллоод ябадаг гүш?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Зай, тээд, хайшан гэхэб? (Кошелегоо нээжэ хуу буршагарнууд жэжэ саарҳан мүнгэ таргажа тоолон үгэнэ). Бари! Таба... Арба... Дала... Ная...

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР: (тоолон абана). Арба, хори, гуша, дүшэ... дала...

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Наймаа найман хүлтэй гэгшэ! Тооло, ҳайса тооло... (гэнтэ ҳүхирнэ) Ҳүүе! Тэрэ! Арабаашни! Юумышни ходоро татажа, ҳугалжа байна!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юу?! Хаана?!! (ухаа алдан, мэгдээд лэ, юумээ хам-хум тэбэрин эрьелдэшэнэ).

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Зуугаад түхэригөөр сада тиигээд! Хүрөө шамда! (Түдэгэсэжэ байҳан нүгөөдынгөө нэгэ юумыень абаад гүйжэ үгы болошоно).

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Ҳүү-е! Хара-уул! Тэрэ юугымни... Үмдымни! Үмдымни! Ҳүүлшымни үмдэ абаашаба! Милици! Милици! Юумымни хулуугаа! Үмдымни, милици! Үмдымни! Хара-уул! Милиции! —(2-дохи эхэнэрэй хойноҳоо гүйжэ гарана).

II. ШЭЛ АРХИ.

(ДЭЛГҮҮР ДЭЭРЭ)

Городой рынок-дэлгүүр дээрэ. Саагуур дүүрэн хүн зон дүүгэнэ. 1-дэхи эхэнэр нэгэ хуушабтар, пүсхэгэрхэн гарай сүүмхэ бариҳан, аргаахан иишэ тишээ ябуултана. Иишэ тишээ хараашална. Тиихээр ябатарынь 2-дохи эхэнэр тэрээндэ дүтэлнэ.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Сайн байна.

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Сайн.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Бии гү? Олдохо гү?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юун гээшэб? Юун намда байха болоо юм?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Зай, бү зорёоло! Ой-е-ехх! Ооё! (Хоёр сабиргайгаа барин охиро). Ойг! Фу-у... Оо-ёх-хо...

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Аа-а... Ойлгооб. Ойлгооб. Олдохо. Ҳм-м! Тархи үбдэнэ гү? (Хараашалад гэнэ). Тээ тишээ ошоб! (Сценын нэгэ талаҳаа нүгөө захадань ошоно).

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Оё-ёх-хо! Бузар лэ муухай саг болоо гээшэ ха даа... Халам халаг! Бари, тоололтогүй байха! Түргэлыш даа! Түргэлыш! (Нэгэдэхи эхэнэрэйнгээ сүүмхэеэ нээхэтэйнь сасуу нэгэ шэл архи абаад өөрынгөө сүүмхэдэ хэжэрхинэ).

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Заа! Заа! Бү дэдэгэнэ, ҳалгана! Архи сэнтэй, мүнгэн тоотой. Тооложорхиёё (буршагар мүнгыень гарган тооложо эхилнэ). Гурба, таба... арба... арбан гурба... Дала... Ерэ... 2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Ш-ш-ш! Аргаар. Саанаҳаашни ерэбэ...

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Хэн? Ягаа?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Ҳэ-ҳэ-ҳи-ҳии! (Гэнтэ олиггүй хүхюу болон энеэгээд лэ нэгэдэхи эхэнэрээ тэбэрин таалашана). Дуся! Дуся! Ҳайн гүбди? Дуся! Баарҳамни! Дүүхэймни!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юу? Ягаа? Байзыш! Бү аҳалдыш! Фу-у! Энэ яашообши? Фу-у... Эф-фэй... (г. м. тэрээнҳээ мултархые оролдохо үедөө өөрөөшье мэдэнгүй мүнгөө хармаандаа хадагалжархина). Байл даа, юрэдөө! Энэ хиирэ гүш? Бү аҳалдыш. Яаҳан хүмши?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Бай! Бай! Бү дэдэгэнэ! Эгэшэсэ ҳанаагүй юм гүш? Баарҳамни! Дүүхэймни! Хэзээ заяанай уулзаагүй гээшэбибди! Юу асараабши? Мяха гү? Хартаабха гү?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Юун мяха? Юун хартаабха?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Дэлгүүр, базаар, рынок юундэ ерээбши гэнэм шамайе (шэхэндэнь). Милици ябана! Ойлгоно гүш, саанаш милици ябана!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Аа-а! Ти... Тиигээ! Тиигээ... асарха. Асархабди! (нүгөөдэсэ тэбэрин мушхана).

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Үй! Ой! Оо-ё! Аргаарыш! Бүхы бэемни хуу хүндүүлхэй... Артаар! Аргаар! Амидыл хадаа арай гэжэ ҳалиржа ерэбэб. Ү-ү. (Тэбэрилдэхээ болинод). Тонилоо. Тонилоо. Харин, милицидэ баригдаа ҳаа ҳалаабди. Бишье би! Ши, шил бээш! Яла, штраф!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Бү хэлэ! Бү хэлэ! Зүрхэгүй болоҳонби. Ай, бурхан! Ай, бурхан зайлуулаг!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Ҳэ-ҳэ-ҳии-даа, баарҳамни! (Үйлаганан нүгөөдэсэ тэбэрин таалана). Нээрээшье болгоо! Болгоо! Нарилха хэрэгтэй.

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Фу-у! Пэй! Холо болол даа! Хүндэ бү няалда! Үнэршни! Үнэршни гэжэ хүнэй гэдэргээ тарайшахаар! Фу-у!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Тамхитай гүш? Нэгые зала!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Милициҳээ абараа ҳааш нэгые бэлэг залаха болоо гү? (Нэгэ гонзогор сигаретэ үгэнэ. Хоюулан шүрныдлдэжэ тамхяа носоон ҳород гэнэд). Үй! Энэ нюдөө хэндэ адислуулаад ялайлгажа, ҳайрхажа ябанабши?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Юу? Юу? (Хабадартай, хүхэ палаг нюур, нюдэсэ баряад үзэнэ). Юу-е! Үгы, нээрээнээ энэмни юун гээшэб? Юу-е! Эм-м-м! Золигууд! Нээрээ, энэ хэнинь намаяа шаажархиҳан байба гээшэб? Али, өөрөө юумэ мүргөөд унашоо гээшэ гүб?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Өөрыншин унаҳан бэшэ. Бараг ҳайн эрын ажал энэшни.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Хара ороолонгууд! Байзагтылши!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. «Ороолонгуудшни» тиимэл ҳаа олон юм гү?

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Юу ҳурааб гэжэ ҳурана гээшэбшээ! Туҳатайшье, туҳагүйшье золбоҳууд байгаал бээ. Бии байҳаниешни эдилсээд, уулсаад үгы болошохо! Зай даа, хайшан гэхэб. Ганса мүнөө зүүҳэн «медаль» бэшэ даа! (Нюдөө үшөө барижа үзэд гэнэ). Тэрэ яндуулни хүбхыжэ намаяа хулеэжэ үхэжэ хэбтэнэ ха гү? Тьфу! Тьфу! (Хахад болотор татаҳан сигаретэсээ нелбожо унтараагаад хадагална). Тонилхо болоо бээзэб...

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Мүнгэеэ! Мүнгэеэ наашань ҳар. бай.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Юун мүнгэ? Өөрөө намҳаа абаад хадагалаа бэлэйлши!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Тиигэз ҳэн гүб? (Зорёон мартааша болон, эндэ тэндээ бэдэрҳээр мүнөөхи буршагар мүнгэ гаргажа тоолоно). Таба, арба... Бай? Эндэшни оройдоо 45 түхэриг лэ.

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Үшөө шамда юун хэрэгтэй юм?

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Зуун таби. Зуун табин түхэриг хэрэгтэй. Аса наашаньь!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Ҳала саашаа! Гүрэнэйшни сэн үгөөб. Хүрөө!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Энэ яагаабши? Тэнгэриҳээ унаа гүш? Мүнөө зуун табин түхэриг тогтомол болоо, заримдаа 180 болоҳохой!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Тиимэ юм гү? Тиигээ ҳаа, зуун табиниешни үгэҳэн байхаб. Сада тиигээд!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Үшөө гү?! Хара мэхэшэн! Аса наашань архиимни! (Сүүмхэдэнь аҳалдана). Үгэхэ гүш? Үгы гү? Үгы ҳаашни...

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Холо боло! Хүхэ үлэгшэн! Хара дээрмэшэн! (Сүүмхэеэ буляалдана). Юу?! Удэр бүри, эндэ үнэн сэхэ ажалшадай хара хүлҳөөрөө олоҳон мүнтэн зөөри, мэхэлжэ, дээрмэдэжэл байхаб гэжэ ҳанаа гүш! Үтэр таби! Табиха гүш! Сүүмхыемни? Үгы ҳаашни милицидэ ошолдоод, шамтай үйлөөрөө болохоб! Ҳээ-эй! Ҳүүй! Зон нүхэд! Милици! Ҳээй! Арад зон!

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР. Байзаш! Бай! Үшөө табиие, үгы... Зууншье түхэриг болгыш! Нэмыш! Ҳэ-эй! Дися? Люся? Маша!

2-ДОХИ ЭХЭНЭР. Хүрөө! (сүүмхэ үгзаран абана). Тьфу! Тьфу маа! (ҳалаабшан табина). Энэ базаар дээрэ бүхы зониие ото дээрмэдэжэ, шоб. торжо, ҳаажа байхаб гэжэ ҳанаа гүш! Тонилжо байгаарай! Харыт энээниие!

(Галаг ганга хараал табиҳаар саашална)

1-ДЭХИ ЭХЭНЭР (хойноҳоонь). Үзөөрэй, ҳабшыҳан хүхэ архиншан! Дахин энээ руу үзэгдэлши! Хоёр хулышни хуха сохёод лэ үйлөөрөө болохоб (гэхэ мэтэ хараал табиҳаар нүгөө тээшээ үгы болон ошоно).

III. ПАРИКМАХЕРСКА СОО

(ЭХЭНЭРЭЙ ЗАЛ)

**Хоёр эхэнэр. Нэгэниинь томо гэрэлэй урда сагаан бүдөөр мүрнүүд дээгүүрээ нэмэрүүлэн ороолготой дуугай ҳууна. Нүгөөдэ эхэнэрынь тэрэнэйнгээ толгойн үҳэ ҳамнана, хүбхылгэнэ, юрэдөөл үҳыень заҳана. Тиихэ

соёлой һонин

Сагаан һарын уулзалгануд

Сагаан һарын түрүүшын үдэрнүүдтэ Буряад Республикын аймагуудай болон Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай автономито округуудай, мүн округто ородоггүй районуудаар ажаһуудаг буряад зоной уулзалга болобо. Һүүлшын үдэшэ оперо болон баледэй театр соо Сэлэнгын, Бэшүүрэй, Яруунын болон Кабанскын аймагуудай, мүн Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын автономито округой Нүхэдэй, Баяндайн районуудай түлөөлэгшэд олоороо сугларалаа.

Жэл бүри заншалта боложо байһан манай үндэһэ яһатанай энэ уулзалгые Сэлэнгын аймагай түлөөлэгшэд нээһэн байна. Театрай тайзан дээрэ Сэлэнгын аймагай захиргаанай гулваа Нима Дугаржапович Бадмаев түрүүтэй дурсагдагша аймагай түлөөлэгшэд уран һайханай бүлгэмэйхид гаража, зал соо һууһан олон нютагуудай түлөөлэгшэдые Сагаан һараар халуунаар амаршалжа, үреэлэй һайхан үгэнүүдые хэлэбэ. Тэдэнэр эндэ Сэлэнгэ нютагаа магтаһан дүнуудые гүйсэдхөө, хатар наада харуулаа.

Удаань Усть-Ордын автономито округой Нүхэдэй болон Баяндайн аймагаархид халуун амаршалгаяа үреэл дуутайгаар хэбэ. Һүүлээрнь Бэшүүрэй, Яруунын болон Кабанскын аймагуудай түлөөлэгшэд тайзанда гаража, амаршалга, дуугаа сугларагшадта түхөөһэн, үреэл магтаалнуудаа хүргэһэн байна.

Манай корр.

ҮНЭТЭ БЭЛЭГҮҮД, ҮРЕЭЛНҮҮД

СССР-эй арадай артистка Галина Бадмажаповна Шойдагбаевагай тоосоото концерт (бенефис) эдэ үдэрнүүдтэ Буряадай оперо болон баледэй театрай ордон соо болобо.

Галина Шойдагбаева 1978 ондо Ленинградай консерватори дүүргэжэ ерээд, Буряадайнгаа оперо болон баледэй театрай дуушанаар хүдэлжэ захалһан юм. Удаань Италиин Милан хотын Ла Скала театрта жэл соо мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ ерээ бэлэй. Тэрэ сагтаа Буссето хотодо үнгэргэгдэдэг «Вердиин аялгануд» гэһэн конкурсдо лауреат боложо, ехэ амжалта туйлаһан гээшэ.

Гадна Галина Шойдагбаева Франциин Тулуза, Японой Токио хотонуудта дуушадай уласхоорондын конкурснуудта лауреат боложо бусаһан юм. Тиимэнээ Атлантиин болон Номгон далайнуудай дундахи Европо, Азиин нэлэнхы ехэ дайдын түрэнүүдээр Галина Шойдагбаева нэрэ солоёо, Буряад ороноо суурхуулһан, алдаршуулһан габьяатай гээшэ.

Солото дуушан тоосоото концертынгээ үедэ Баруун Европын болон ородой классигуудай оперонуудһаа аринуудые, романснуудые, буряад композиторнуудай дуунуудые олоор гүйсэдхэбэ.

Концертын боложо байхада, Галина Шойдагбаевае манай республикын засагай зургаануудай, Улаан-Үдын предприятинуудай, хүдөөгэй аймагуудай түлөөлэгшэд халуунаар амаршалаа, үндэр һайхан үреэлэй үгэнүүдые хэлээ.

Жэшээлхэдэ, «Ариг Ус» гэжэ акционернэ бүлгэмэй түлөөлэгшэ Галина Шойдагбаевагай хилын саана гастрольдо гаража ерэхэ гаргашьень даахабди гэжэ мэдүүлбэ.

Гадна алдарта дуушанай түрэл нютагаархид—Яруунын аймагай захиргаанай гулваа Ц. Доржиев, Эгэтын дасанай шэрээтэ лама Д. Цыденов түрүүтэй олон түлөөлэгшэд тайзанда гаража, Галина Шойдагбаевагаа халуунаар амаршалжа, үнэтэ бэлэгүүдые барюулаа, үреэлнүүдээ хэлээ.

Б. НАМДАКОВ.

Ирина Аллегрова айлшалба

Эстрадын бэлигтэй артистнууд, олондо мэдээжэ болоһон дуушад, киногой артистнууд һүүлэй үедэ Буряад орондомнай айлшалжа, уран бэлигээ харуулдаг болонхой. Олзо оршо ехэтэй фирмэнүүд («Мотом» ба бусад), театрнууд болон түрэнэй филармони мэдээжэ артистнуудые урижа, мүнгэнэй хоюр сагта арга хүргаа бэдэрэ. Нимэ ушарһаа ород драмын, оперно театрнууд мэдээжэ артистнарые, дуунадые асаржа, мүнгэ олоо. Жэшээлбэл, ород драмын театрайхид киногой мэдээжэ артистнуудые харагдадтай, уулзуулжа, һониролтой удэшэнүүдые үгэрэнэ. Ороноймнай суута киноартистнууд Евгений Матеев, Людмила Чурсина, һаяан эрхимээр рольнуудаа наадаһанайнгаа түлөө «Ника» клубай шанда хүртэһэн Нина Усатова болон бусад уригдаһан байна.

Мэдээжэ дуушад, нэрлэбэл, Алена Апина, Лада Дэнс, Александр Малинин, Ярослав Евдокимов, тиихэдэ «На-на» ансамблиинхид нэгэн-хоёр үдэрөөр гастролёор Улаан-Үдэ ерэжэ, харагшадаа баясуулаа. Биледүүдэй хэдышье үнэтэй һаань, хүнүүд, илангаяа залуушуул олоороо ерэнэ. Аяар 50—60 мянгата (нэгэ биледынь) байбашье һаань, олоной дуратайгаар шагнадаг (илангаяа «Тивикомоор» үдэр бүхэндэ дамжуулагдадаг) яһала зохидоор дууладаг Ирина Аллегровагай тээсгэн болоһон концертдэ хүн зон тон олон байжа, үүдэнэй хажууда хүнүүд түлхисэлдэжэ байгаа.

Түрүүшын хүби соо ороддоол зургаан дуу дуулаһан (шэхэндэмнай танил болоһон) дуунуудынь бултандамнай һайшаагдаба. Үнөөхил шара һалбагар үнэтэеэ нариихан бэетэй, хара ялагар платитай, сэбэр шарайтай эхэнэр амар мэндэеэ айладхаад, «иимэ гоё театрта угтагдажа байһандаа баяртайбди. Юуб гэхэдэ, иимэ искусствын ордон соо бидэ концертэеэ үсөөн харуулдагбди» гээд, Игорь Николаевай, Игорь Крутойн, Виктор Чайкын, Лариса Рубальскаягай дуунуудта дуратайгаа мэдүүлбэ. «Минии дуунууд инаг дуран тухай юм. Бурхан лэ инаг дурабии болгоо» гэжэ тэрэ хэлээд, дуулажа эхилбэ.

Олондо мэдээжэ болоһон «Би шамайе диилэжэ абахаб» гэһэн дууниинь (үгэнь М. Цветаевагай) шагнахада, ехэ зохид байгаа. 1985 ондо композитор Оскар Фельцмантэй артисткын уулзаһан ушар залуу дуушанай зохёохы замые нээгээ бэлэй. Тэрэнэй «Хүлеэгдээгүй айлшан» гэжэ дууе Ирина Аллегрова уянгатуулан татаба.

Хоёрдохи хүбидаа телевизорээр мэдээжэ болоһон олон дуунуудые гүйсэдхөө. «Шубуун дэн», «Инаг нүхэр» болон бусад дуунуудыень шагнагшад халуун альга ташалгаар угтаба. «Младша лейтенант» гэһэн дууе эхилэмсээрнь, лейтенантын погоонтой, халамгай нэгэ эрэ хүн хатарһаар, тайзан дээрэ гарашаба. Тингэмсээрнь тайзанай хүшэгын арада байһан хүниие Ирина Аллегрова дуудажа, тэрэ хүхюун хүниие тайзанһаа буулгаба.

Эхэнэрнүүд тухай һайхан үгэнүүдые артистка хэлээ. Зал соо сугларһан зоной асуудалда харюусаа. Энэ үдэшэ артисткада олон баглаа сэсэгүүдые бэлэглэнэн байна. Һүүлэй үедэ дуунай хит-парадуудта дээгүүр һуури эзэлдэг бэлигтэй дуушанай уран шадабари улаан-удынхид үндэрөөр сэгнэжэ, альга ташаа, баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

Б. ДОРЖИЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ирина Аллегрова.

Д. АЛТАЕВАЙ фото.

ЭЛДЭБ ҺОНИН

НААДАХА АРГАТАЙ БОЛОБО

Национальна лотерэйгээр даан саг соо наадаха аргүй байһан британецууд эхинаа иимэ хүсэлөө бэеүүлхэ аргатай болобо. Джон иллан гэжэ хүн энэ хэрэг ихидхэжэ, һүүлэй 150 жэл өө түрүүшынхиеэ гүрэнэй лототронние эрьюулбэ. Тингэжэ билет худалдалгаһаа гүрэнэй һанда 14 миллион фунт стерлинг нэмэри болон оруулагдаба.

ҺОНИН КИНО...

Африканецууд порнографическа фильмүүдтэ тон дуратай юм байна. Кот-д' Ивуарта ажаһуудаг кинорежиссёр Анри Дюн Дюпарк иигэжэ онсолно. Бүхы дэлхэйн бусад оронуудайхиһаа олон нимэ фильмүүд «хара түбиин» оронуудта харуулагдажа байдаг гээд элирнэ.

Илангаяа Францтин колониуд байһан оронуудта эдэ фильмүүд олон. Харин Португалиин, Англиин колониуудта иимэ фильмүүд нэгэ бага үсөөнөөр харуулагдана.

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

ЭСЭГЭДЭЭ ЗОРЮУЛАГДАҺАН ИЛАЛТАНУУД

Шатараар хоёр дахин (1958, 1960 онууд) Буряад Республикын чемпион, хоёр дахин (1968, 1989 онууд) Улаан-Үдэ хотын чемпион болоһон Базаржаб Цыренжапович Сампилов бүри үхибүүн ябахадаа, уран зохёолшо Хоца Намсараевай, эрдэмтэн Базар Барадинай, поэт Петр Дамбиновай баабайтайнь шатар наадахые һонирхон адагладаг байгаа.

Базаржабай эсэгэнь, Буряад Республикын арадай уран зураача Цыренжаб Сампилов энэ урдын сэсэн нааданда ехэ дуратай байгаа. Ушар тиимэһээ Сампиловтанай гэртэ шатараар шанга тулалдаануд таһардагүй бэлэй.

Нэрэтэй, түрэтэй айлшадай үгы үедэ Базаржаб эсэгэтээе ганса нэгэ шатар наададаг һааб даа.

Базаржаб түрүүшээр шатарай хюлгэ дээрэ углуу буляалдадаг, удаань даам наададаг болоо. 8 наһанһаал шатар наадажа эхилһэн байна. 13 наһатайдаа эсэгэнь Базаржабые Пионерэй байшанда Александр Михайлович Игумновай хүтэлбэрилдэг шатарай кружогто оруулһан юм. Хахад жэл үнгэрөөд байхада, 1940 оной апрель һарада бүхэсоюзна III разрядтай болоо. Сентябрь соо хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ II разрядай нормо дүүргээ. Жэл хахад үнгэрөөд байхада, I разрядтай боложо, элдэб шатын мүрысөөнүүдтэ Шэтэ, Эрхүү хотонуудта ошодог болоо.

Түрүүшынгээ ехэ амжалта 1944 ондо туйлаа юм. Улаан-Үдэ хотын мүрысөөндэ гурбадахи һуурида гараа. Удаадахи жэлдэнь хоёрдохи һуурида, мүн республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ гурбадахи һуури эзэлээ. Удаань 1950, 1955, 1956 онуудта гурба дахин хоёрдохи һуури эзэлээ. 1958, 1961 онуудта Цыренжабай дээрэ гараха шатаршан республика соомнай байгаагүй.

1956 ондо Сибирь болон Алас-Дурнын зонодо Буряадай командада наадахадаа, хожомынь гроссмейстер болоһон Владивостогой спортын мастер Александр Зайцевые, Кемеровын спортын мастер Владимир Скоротенкые шүүһэн юм.

1958 ондо Ленинград хотодо болоһон Россин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ уласхоорондын мастер Анатолий Лейн гэгшэтэй тэнцэһэн бэлэй. Тэрэнь хожомынь гроссмейстер болоһон, мүнөө Америкэдэ ажаһуудаг. Тэрэ мүрысөөндэ РСФСР-эй чемпион, спортын мастер Борисенкые шүүгээд, Ростовой областиин чемпион, спортын мастер Жилинтэй тэнцээд, Москвагай спортын мастер—бага Юдовичто шүүгдээ һэн.

1958—1959 онуудта Буряадай АССР Монголой Арадай Республика хоёрой хоорондохи уласхоорондын мүрысөөндэ амжалтатайгаар наадаа. 1958 ондо Монголой спортын мастер Жамсараниие 3:1 тоотойгоор шүүһэн, тиихэдэ 1959 ондо хоёрдохи хюлгэ дээрэ Түмэнбаатартай наадахадаа, 2:2 тоотойгоор тэнцээ һэн. Нэгэдэхи хюлгэ дээрэ Анатолий Николаевич Сумкин наадаһан байгаа.

Мүн 1971 ондо үнгэргэгдэһэн нүхэд ёһоной уласхоорондын мүрысөөндэ Монголой суута уласхоорондын мастер Үйтүмэнтэй, спортын мастер Мягмарсүрэнтэй тэнцэһэн юм.

1960 ондо Красноярскын, Эрхүүгэй, Шэтын кандидадуудай хабаадалгатай мүрысөөндэ, Улаан-Үдэдөө амжалта туйлажа, СССР-эй спортын мастерта кандидат гэһэн нэрэ зэргэтэй болоо һэн.

Улаан-Үдын 1-дэхи һургуули дүүргэһэнэйнгээ удаа Б. Сампилов Тимирязевай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын академидэ һураа. 1945 онһоо 1949 он болотор академиингээ командын нэгэдэхи хюлгэ дээрэ Москва хото болон Москвагай областиин мүрысөөнүүдтэ хабаадалсахаһаа гадна, Түбэй шатарай клубта ябадаг һэн. Энэ клубта гараһан хэшээлшүүдынь, Москвагай олон бэрхэ шатаршадтай наадаһан ушарынь шадабари лүүлхэдэнь ехэ туһалаа гэжэ хэлэмэ

Академиеэ дүүргэһэнэй удаа Б. Сэлэнгын райондо хүдэлөө. 1955 онд тура дүүргэжэ, амжалтатайгаар диссер гаалаад, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидаһоной удаа малай тэжээлэй кафедрада туршада багшалаа. 1975 онһоо 1993 тор Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-ш институдта ахалагша эрдэмтэ хүдэлм ажаллаа. Мүнөө хүдөө ажахын инст дэм-шэнжэлгын хүдэлмэри хэнэ.

Базаржаб Цыренжаповичай заа СНГ-гэй олон гүрэнүүдтэ зоотехнигэ парна врачаар амжалтатай хүдэлдэг

Буряад оронойнгоо спортын хүгжэ нэмэри оруулһан, хүбинн габьяатай Базаржаб Цыренжапович Сампилов тараар амжалта туйлаһан ветерануу мартагдаха ёһогүй. Спиридон М Могордоев, Владимир Васильевич Вла сандр Иванович Самарин, Александ лович Игумнов, Анатолий Николаевич Лубсама Аранзаевна Гармаева, Любо сандровна Игумнова гээд тоолохо болоо нииньшье Буряадай шатарта ехэ хүбиг һан ветеранууд юм.

Базаржаб Цыренжапович мүнөөшь дуратай спортоёо орхёогүй. Бэрхэ шат уулзабал, үдэр һүниие илгангүй наадаг лохо. Энэ талаараа намда арбан нэг хэйн чемпион, уласхоорондын гроссме берт Джеймс Фишерые һануулдаг.

Мүнөө Буряадай шатаршадай ахл лохо Базаржаб Цыренжапович дундар лиг шадабаряараа бэедээ этигэнги з шадые залд гүүлэдэг гээшэ.

Нёдондо ЛВРЗ-гэй шатарай клуб һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ 22 таршад сооһоо нэгэ шата наадаадүй чемпион болоо һэмнай. Тэдэнэй гурбан тын мастерта кандидат байһан юм.

Тиихэдэ ветерануудай дунда шат рлад ороной түрүү һуури эзэлхын туй 1994 онуудай мүрысөөндэ хоёр дах гараа.

Эдэ илалтануудаа Базаржаб Цыре эсэгэдээ—Буряад Республикын арадай рааша, Россин искусствын габьята а лагша Цыренжаб Сампиловта зорюуда алдуу болохогүй.

Т ЛАМ

АЖАГЛАЛТА-СОНОСХОЛ:

Долоон хоногтоо нэгэ удаа гарадаг рядай «Толон» һониной шанда хүр лөө шатараар «Сагаан һара-95» гэжэ Агын Буряадай автономито округой Аг да февралиин 11-һээ 19 болотор үнэгр

Зурхай–95

НАЙДАЛ ТҮРҮҮЛМЭ ЖЭЛ МАНДАБА

ОВЕН (мартын 22-һоо апрелиин 20 хүрэтэр)— үмэглэн аршалагша планетэ (одон)—Марс, һахюуһаниинь — номин шулуун (рубин).

АЖАЛ. Ехэ һайнаар жэлээ эхилхэ байна, мүн һайнаар лэ жэлээ түгэсхэхэ. Ехэ олон зорилго урдаа табиха байнат. Тэрэтнай дүүргэгдэхээр байна. Ажалтнай ехэ урагшатай ябаха. Апрель һараһаа уялгата албантнай ехэ урагшатай, дээшээшье гаража болохот. Салин хүлһэн ехэ болохо юм байна. Зүгөөр июнь һарын һүүл баһаа июлиин эхин хүрэтэр, мүн сентябрь, октябрь һарануудта ажалдаа ехэ ханалгатайгаар хандагты, һэргэг болгоомжотой байха хэрэгтэй.

МҮНГЭН САН. Гарагша жэл урагшатай, таарамжатай байха. Олзо оршо нэмэхэ. Зүгөөр гарза ехээр хээгүй һаа дээрэ ха.

ИНАГ ДУРАН. Энэ жэлдэ нэгэ хүндэ ехээр дурлажа болохо байнат. Январь һараһаа март хүрэтэр танай дуранай ордоһон тоогдохогүйдөө болохо. Зүгөөр энэ жэлэй 2-дохи хахадтань инаг дуранай галта охин бурьялжашье магад.

Элүүр энхэ байлга. Бэе махабадай тэнхээ нэгэ бага доошолжо болохо. Зарим тээнь депрессидэшье (доройтон обтолго) абтажа болохот.

ТЕЛЕЦ (апрелиин 21-һээ майн 21 хүрэтэр). Аршалан үмэгшэлэгшэ планетэ (одон) —Үүрэй Солбон (Венера), һахюуһаниинь — изумруд (болор шулуун).

Ажал. Ажал яһала һайн ябаха байна. Хуушанай зарсанги ажабайдал таниие хашараанал ха. Эрид зорилго урдаа табигты. Тиигээ һаа, ажалтнайшье урагшаа тэгүүлхэ. Шэнэ юумэ түрүүшын хахад жэл соо үүсхээ һаа дээрэ байна.

Мүнгэн сан. Урда жэлдэ орходоо урагшатай байха. Зүгөөр ехэ мүнгэ олохыг тула хүдэлхэл болонот. Хэрэгтэ хэрэггүй юумэндэ ехээр бү дашуурагты. Ехэ мүнгэн оршодо хүртэхэ гү, али түрэл түтимүүдшье мүнгэ һарбайхадаа болохо юм байна.

Инаг дуран. Сентябрь һара соо инаг дуранай охиндо абтахадаа болохот.

Бэеын элүүр энхэ. Ган түмэр, гранит шулуундал маха бодотой байнат. Зүгөөр һудаһантнай нэгэ бага наридаха, һулархадаа болохо, болгоомжологты. Бэеынгээ шэгнүүр ехэ бү болгогты.

БЛИЗНЕЦЫ (майн 22-һоо июниин 21 хүрэтэр). Аршалан үмэгшэлэгшэ планетэ (одон) Меркурий. Һахюуһаниинь—сапфир шулуун.

Ажал. Ажалтнай январьһаа май һара хүрэтэр ехэ һайн ябаха. Ехэ һэргэг байгты, хоб жэбтэ бү этигэгты.

Мүнгэн сан. Ехэ мүнгэ бү гаргашалагты. Зээлээр мүнгэ бү абагты—һөөргэнь бусаажа шадахагүйт. Ехэ ядалсаа һаа, нүхэдтөө, түрэл гаралдаа хандагты, туһаламжа эригты. Ехэ дэлгэр сэдьхэлтэй байгты.

Инаг дуран. Февраль һара ехэ түгшүүрилтэй байха. Инаг дуранай улаан сэсэг август һарада гартатнай барюулха. Бүхы юумэндэ хамаагүйшэг бү байгты. Хүнүүд таниие ойлгожо ядаха.

Элүүр энхэ. Январьһаа май һара хүрэтэр бэетнай ехэ һайн байха. Тиибэшье һаа, һайнаар эдеэлхэ хэрэгтэй.

РАК (июниин 22-һоо июлиин 22 хүрэтэр). Аршалан үмэгшэлэгшэ планетэ (одон) —Луна (һара). Һахюуһаниинь—жемчуг (субад).

Ажал. Та гансал ажалдаа дашуурдаг, ажал тухайдаа һанаагаа табидаг байнат. Тиимэһээ энэ жэл ехэ ашаг үрэтэй байха. Зүгөөр хожомойнгоо үдэр тухай һанаата болохо ёһотойт.

Мүнгэн сан. Тэрэшье танай оролдолгоор ерэхэ юм байна. Олзо оршотнай дээшэлхэ.

Инаг дуран. Инаг дуран танай сэдьхэл һанаае дайрадаггүй юм байна. Тала дайдаар, ой тайгаар зайхадаа, сэдьхэлээ ехэ ханадаг байнат.

Элүүр энхэ. Бэе махабад тоы һайн, лагшан. Зүгөөр шэгнүүрээ бү алдагты. Ехээр юумэ бү эдигты.

ЛЕВ (Арсалан) (июлиин 23-һаа августын 23 хүрэтэр). Аршалан үмэглэгшэ планетэ (одон)—Наран. Һахюуһаниинь—бриллиант.

Ажал. Ехэ эршэмтэйгээр ажаллаха байнат. Зорилготнай бэелүүлэгдэхэ. Июнь һара ехэ хүшэрөөгэ, ноябрь һара ехэ урагшатай байха.

Мүнгэн сан. Ехэ мүнгэ гаргашалдаг байнат. Түрүүшын хахад жэл соо мүнгээ ехээр бү үригты, үгыржэ болохот. Даб дэрэ мүнгэн сангай талаар ехэ урагшатай байна.

Инаг дуран. Январьһаа май хүрэтэр инаг дуранай охиндо абтаха байнат. Энэ дуран ажабайдалдатнай ехэ нүлөө үзүүлхэ юм байна.

Элүүр энхэ. Ажалдаа ядалсахагүй байнат. Бэе нэгэ бага һуладажа болохо. Ехэ хүсэлэл, хүшэ бү гаргагты

ДЕВА. (августын 24-һөө сентябриин 23 хүрэтэр). Үмэглэн аршалагша планетэ (одон)— Меркурий. Һахюуһаниинь — бирюза.

Ажал. Январьһаа май хүрэтэр ехэ хүшэр байжа болохо. Июнь соо ажал хүнгэн болохо. Октябрь хүрэтэр хуу һайн байха. Ноябрь соо эрид зорилго урдаа табиха байнат. Ухаагаараа туйлагты, бэеын мэдэрэлдэ бү абтагты.

Мүнгэн сан. Гэр байраяа зaһабарилгада ехэ мүнгэ гаргашалха байнат, мүнгөө гамнагты.

Инаг дуран. Апрель ехэ хүшэр байха. Июнь соо хараа үүлэн ходорон ошожо, сэлмэг байдал тогтохо, этигэл шадал тэхэрихэ байна Тиибэшье гансаардалга бэе зобоохо.

Элүүр энхэ. Январьһаа май хүрэтэр ехэ эсэхэт. Бэеэ гамнагты.

ВЕСЫ. (сентябриин 24-һөө октябриин 23 хүрэтэр). Аршалагша планетэ — Венера. Һахюуһаниинь — аметист.

Ажал. Жэлэй хоёрдохи хахадта ажал ехэ урагшатай байна. Ехэ шуналтайгаар ажаллажа, материальна байдалаа үргэдхэхэ байнат.

Мүнгэн. Банкда ехэ мүнгэ хэхэ байнат.

Инаг дуран. Хахасаһан дуран дахин тэхэрихэ. Дуранай жаргал, энхэрэлдэ абтаха байнат. Хуби заяантаяа ушарха золоо март, август, сентябрь һарануудта бү алдагты.

Элүүр энхэ. Жэлэй эхиндэ нервэ мүудажа, ехэ эсэхэ байнат, уданшьегүй хэмдээ орохот даа.

СКОРПИОН. (октябриин 24-һоо ноябриин 22 хүрэтэр). Аршалагша планетэ—Плутон. Һахюуһаниинь — обсидиан.

Ажал. Түрүүшын гурбан һара соо эршэмтэйгээр ажаллаха байнат, Зүгөөр юумын ая даахагүй, өөсэгүй байдагһаа ноёдтой тааража ядаха байнат, богонёор хэлэбэл, ноёнтой муудалдабал, нюргагүй, нохойтой өөдэрхэлдэбэл, хормойгүй гэһэншүү.

Мүнгэн сан. Мүнгөөр ядалдахагүй байнат, ехэ урагшатай жэл. Зүгөөр тэрэ дары мүнгэеэ гаргашалдаг хүн байнат. Олоһон мүнгэеэ гамнагты.

Инаг дуран. Инаг дурантай шогложо болохогүй. Бодото үнэн сэхэ дуран тээнэ эрмэлзэгты, бата бэхи холбоо барисаа байгуулхые оролдогты.

Элүүр энхэ. Ехэ дошхон абари зантай һэн тула түрүүшын хахад жэл соо зүрхэсэ хөөрэнги байхат.

СТРЕЛЕЦ. (ноябриин 23-һаа декабриин 22 хүрэтэр). Үмэгшэлэгшэ планетэ — Юпитер, һахюуһаниинь — гранат.

Ажал. Ямаршье зорилго урдаа табяа һаатнай бэелүүлэгдэхэ. Өөрынгөө сэн һайн тухайлнат, тодоор баримталнат.

Мүнгэн сан. Оршо гарша ехэ байха байна. Мүнгэнэй ехэ нааданда оролсохынгоо урда бодожо үзэгты. Мэхэлүүлжэ болохот.

Инаг дуран. Һонигүй, орхигдошоһон шэнги байдалда абтахат. Зүгөөр та өөрөө зэмэтэйт. Гансал өөр тухайдаа һанаагаа табидаг хүн байнат.

Элүүр энхэ. Бэетнай лагшан даа.

КОЗЕРОГ. (декабриин 23-һаа январиин 20 хүрэтэр). Аршалагша планетэ — Сатурн. Һахюуһаниинь—оникс.

Ажал. Ехэ бэрхэ хүдэлмэрилэгшэ байһанаа харуулха байнат. Дутын нүхэд туһалха байна. Түрүүшэгээр гүрзэгэшэг абари зан гаргаха байнат. Зуришэлэндэ дурагүй дээрэһээ хүнүүд таниие ойлгоногүй. Ямар алдуу гарганабиб гэжэ мэдэнэгүйт.

Мүнгэн сан. Дам дамаа мүнгэтэй болохот. Ехэшье бэшэ даа. Зүгөөр тон наринаар гаргашалха ёһотойт. Хүндэ үедэтнай мүнгэн хүртэхэ байна.

Инаг дуран. Шэлэхэдээ бэрхэ һэн тула нүхэсөөд ябаха ехэ дуратай хүн байнат. Гэр бүлэгүй зон ехэ таарамжатай Зүгөөр май һара соо сэлгэтнай инаг дуранзанда татагдажа ха.

Элүүр энхэ байн һайн бэе махабадтай Үбшэндэ нэрбэгдэхэ Нервнэ байдалһаа дэжэ болохо.

ВОДОЛЕЙ. (январь-һээ февралиин 19 Үмэгшэлэгшэ пла Уран, һахюуһаниинь талл ба опал.

Ажал. Бэеэ даанги лаха бодолтой байна ядалдаха байнат. Зорилгоёо, ажалаа хой жа туршагты. Хол мандировкодо ошоо туһатай ха.

Мүнгэн сан. Мүн бү үригты. Салин зүбөөр хубаарилжа ты. Дутын нүхэдө шөөл заабари асуу дуудуетай заһажа, гээд зүбөөр мунгэ хаб гэжэ заажа у

Инаг дуран. Хүн ража ядадаггүй бай римдаа хүлеэхэгүй Энэ жэлдэ халуун охиндо абтахагүй

Элүүр энхэ байл рэеэ гамнагты.

РЫБЫ. (февраль-һоо мартын 21 Аршалагша планетэ тун. Һахюуһаниинь — марин.

Ажал. Юумэ үр бүтээхэ гэжэ оролдо байнат. Бэеэ дэгүй хые оролдонот, байһаар зохистой сэ байдал алдажашье Заримдаа яһа бута шье үзэдэг байнат.

Мүнгэн сан. Та ехэ мүнгэн хэрэгтэ дог юм байна. Тан лохогүйдэнь, голдо нат.

Инаг дуран. Ехэ дэ абтахагүйт даа. гүй алхам бу хаг маг дуранһаа хол лагты.

Элүүр энхэ. Сэ долһоо танай бэ байдал дулдыдаха на. Һайн һайхан зоноор нүхэсэхэ оролдогты.

«Известия» газ риждахи корреспо Козаленко «Маг француз журнал жа абаба. (Франц

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай— 2-66-76, таһагууд, ниитын-политическэ— 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай —2-60-21 (даагшань), 2-57-63, 2-69-58, олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй--2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95, Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19; Закаменскда—30-61, Баргажанда—91-6-40.

Һоннинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-23-67, вахта—2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй Индекс 50901. Хэһэг 5185. Стереотипта тушаагдаһан саг 17.50.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.

Б-0079-дэхи номертойгоор бүрилхэлдэ абтанхай. Заказ № 24.